

**Slovensko:
referendum
a suverenita Boží vůle**
Andrej Štavnický

**NEMÍNÍM SE DÁT
ZAŠLAPAT**
(rozhovor
s místopředsedou vlády ČR
Josefem Luxem)

**CÍRKEV
A PRAŽSKÉ
JARO**
Václav Vaško

**EBENŮV JEREMIAS
VE SVATOVÍTSKÉ
KATEDRÁLE**
Jaroslav Sameš

6

PERSPEKTIVY

PŘÍLOHA KATOLICKÉHO TÝDENÍKU ČERVEN 1997

V současné době se zdá, že v křesťanských kruzích sílí tendence odmítající racionalitu jako něco, co svým chladem a neosobností brání kontaktu s Bohem, naplňuje člověka pýchou a nakonec snad zpochybňuje i samotné pravdy víry. Zásadní odmítání racionality by však bylo v rozporu s křesťanskou tradicí, a naopak by ohrozilo samotné základy víry, neboť Zjevení (v křesťanském smyslu) nemůže být svou podstatou iracionální, je-li Bůh bytostí s nejvyšším rozumem. Následující tři glosy by měly být sondami alespoň do některých oblastí aktuálních vazeb mezi křesťanskou vírou a racionalitou. První má charakter historický, druhá biblický a třetí se pokouší nastínit určité vazby mezi křesťanstvím a racionalitou přírodních věd v současném období tzv. postmoderny.

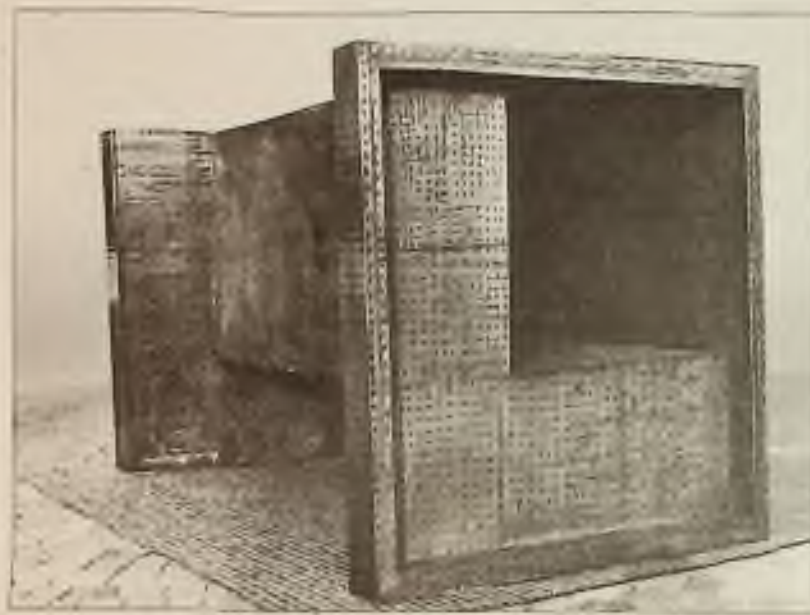
Rozum teoretický a rozum praktický

Sledujeme-li tzv. konflikt mezi vědou a náboženstvím, jak se obvykle interpretuje v 19. a 20. století, zdá se na první pohled, že u jeho kořenů stál střet mezi racionalitou vědeckého poznání a iracionalitou náboženského pohledu. Avšak toto je jen povrchní zdání, neboť na počátku novověku se spíše střetly dvě koncepce rozumu (rationality). Na jedné straně *rozum teoretický* odvozujič své poznání z čistě logických dedukcí, jejichž východisko tvoří jisté premisy, které jsou na základě obecného konsensu – v případě vědy poznání – danou úrovní poznání – uvažovány jako nezpochybnitelné. Na druhé straně pak *rozum praktický*, který tíhne k hodnotám a interpretuje škálu empirických poznatků, přičemž jeho charakteristickým znakem je důraz kladený na praktické aplikace.

První koncepci osudového střetu, jehož populárním symptomem se stal Galileiho proces, reprezentuje dědictví racionalismu středověké scholastiky s důrazem na formálně logickou dedukci využívající myšlenkového aparátu aristotelické filozofie. Proti tomu stojí pojetí empirismu rodících se speciálních přírodních věd, podmíněné dlouhodobým vývojem fenoménu označovaného obvykle jako evropské kritické myšlení a jehož počátky mnozí kladou již do r. 1277, kdy pařížský arcibiskup Štěpán Tempier vydal svůj slavný dekret proti scholastice. Dnes není sporu o tom, že i základ této koncepce je hluboce křesťanský a jednoznačně podmíněný křesťanským pohledem na stvoření, které je

1. jako Boží dílo zásadně dobré,
2. pro svou podstatou odlišnou od Boha (jehož je dílem, nikoli součástí) přístupné lidskému poznání a vyhovující Božím řádům a
3. empiricky zkoumatelné, neboť má kontingentní povahu, tj. mohlo by být event. i jiné, kdyby tomu Bůh býval chtěl.

V dané době bohužel chyběl dědicům středověké scholastiky, kteří tehdy výrazně ovlivňo-

Zbynek Sekul, Oltář, před instalací v kostele v Lustenau, r. 1979

Snímek archiv

OBHAJOBA RACIONALITY

vali učitelský úřad církve, dostatečný rozhled na to, aby i v rozvíjejících se prvcích vznikajícího evropského kritického myšlení a praktického rozumu viděli dílo křesťanství. To pak, odvrženo, oplátno nejen tvrdou kritikou, ale něčím závažnějším, totiž tím, že se novověké přírodní vědy, odříznuté od svých křesťanských kořenů, staly příliš utilitaristickými a manipulativními, důsledky čehož dnes pociťujeme např. v podobě řady ekologických problémů.

Rozum a radostná zvěst evangelia

Jeden dnes téměř zapomenutý slogan říká, že *evangelia voní realitou*. Jako taková se pak ovšem nemusi nijak bát racionálního pohledu. Když sv. Pavel říká „Vím, komu jsem uvěřil“, samozřejmě to předpokládá, že si předtím skutečnost své víry racionálně rozebral. Je dobré všimnout si také toho, že vytýká-li Ježíš po svém vzkříšení učedníkům nevěru, vytýká jim právě neschopnost racionálního hodnocení situace. Byli u toho, když činil zázraky a dokonce křísil

mrtvé. Nejednou se mohli přesvědčit, že se splnilo to, co řekl. Zvlášť významná je z tohoto hlediska Ježíšova předpověď vlastního utrpení (smrti) a její naplnění. Vzkříšení je konečně jako poslední prázdne políčko křížovky, vyplnitelné na základě úvahy zdravého rozumu s přihlédnutím k tomu, co obsahují okolní vyplněná políčka. Samotná přítomnost vzkříšeného Ježíše byla ovšem pro vyvolené svědky vrcholnou milostí, ale požadovaná odpověď na ni má podobu překvapivě prosté racionální úvahy.

Racionalita přírodních věd – spojení křesťanské víry?

V této glose se na rozdíl od těch předchozích zaměřím na poněkud specializované pojetí racionality, úžeji související s interpretací moderních přírodních věd. Tato racionalita má výrazný rys redukcionismu, tj. snaží se vnést do široké škály nejrozsáhlejších jevů jednoznačný a jednoduchý řád zdůrazňující podstatné obecné rysy při abstrahování od jevů pouze okrajových,

Přírodní vědy mají v tomto smyslu jednoznačnou tendenci redukovat výklad materiálního světa na systém jednoduchých, snadno popsatelných, pochopitelných a často prakticky uchopitelných vztahů a vzorců (rovnice apod.). Právě v tom je jejich síla a moc, ale zároveň i faustovské pokušení, když jsou považovány za naprosto jediné a absolutní kritérium pravdy ve všech oblastech skutečnosti v nejširším slova smyslu. Dnes, na rozdíl od minulého období vyznačujícího se spíše pozitivistickými a scientistickými přístupy, se však zdá, že aktuálnost zmíněného faustovského pokušení spíše ustoupila do pozadí. Exaktní vědy jsou dnes častěji objektem kritiky z pozic *postmoderny* akcentující iracionální a relativistické (ve filozofickém smyslu) přístupy, a to do té míry, že je nakonec velice obtížné racionálně definovat, čím tato postmoderná vlastně je. Ve svém *absolutně* pojetém netolerantním relativismu (který je něčím zcela jiným než relativismus ve smyslu tolerance, jak tomu rozuměl ještě např. takový Karel Čapek) je nepřátelská jak k náboženství, které se snaží člověku zprostředkovat kontakt s absolutní Pravdou, tak k přírodním vědám hledajícím exaktními metodami univerzální principy fungování vesmíru. Věda a křesťanská víra se v tomto kontextu stávají přinejmenším taktickými spojeními a budoucnost snad ukáže, že toto spojení může mít i strategickou povahu. Naději v takový vývoj může ilustrovat malá glosa.

Redukcionismus je neodmyslitelnou součástí přírodních věd. Není ale křesťanství ve své čisté podobě právě příkladem ještě obecnějšího redukcionismu, když nesmírnou složitost společenských, psychologických, sociologických a jiných vazeb, etických a kulturních hledisek, ekonomických požadavků apod. redukuje na jednoduchý příkaz neoddelitelné lásky k Bohu a bližnímu? Něco společného, alespoň z pohledu formální metodologie zde tedy je. Kdyby si totiž křesťané osvojili některé prvky střízlivé racionality, pravděpodobně by jim to pomohlo uchovat si identitu v dnešní stále multikulturnější a složitější strukturované společnosti zavalované ohromujícími a stále prudčeji se rozvíjejícími toky informací.

Závěrem

O nenahraditelné roli racionality svědčí i článek víry katolické církve, který říká, že k přesvědčení o existenci Boha jako nejvyšší bytosti lze dospět přirozeným světem lidského rozumu. Víra ve smyslu Zjevení je však podle stejného článku nezakouzeným darem milosti. Ale již kdysi bylo řečeno, že milost předpokládá přirozenost. Přirozenost bez role rozumu, čili bez racionality, je však něčím těžko představitelným.

Jan Bednář

ANKETA

Co očekávám od plenárního sněmu

Patřím ke generaci, která byla nadšena II. vatikánským koncilom. S uchem na přijímací jsme lovili alespoň zmínky o jeho průběhu. Byli jsme netrpěliví, chtěli jsme znát výsledky a nechápali, že takovou věc nelze uspěchat. Později jsme dávali po částech dohromady texty koncilních usnesení a uvažovali, co pro nás znamenají.

V letech 1968/69 jsem osobně prožíval ná-
českou diecézní synodu v Drážďanech. Snili jsme o tom, jaké by to bylo mít něco takového i u nás. – Dnes už není sněm české církve

vzdáleným snem. Není jen záležitostí biskupské konference, několika nadšenců či odborníků. To by byl ten největší omyl. Jeho přípravy se musí zúčastnit co nejvíce křesťanů. Církev, to jsme my všichni. A nikdo se nemůže vyhnout odpovědnosti za její budoucnost.

Velmi důležitou fází je ta přípravná. Jsem v pokušení říci, že je nejdůležitější, protože může ovlivnit konečný výsledek. Přípravná komise by měla dostat co nejvíce podnětů a nápadů zdola, z farms, z různých společenství formálních i neformálních, protože církev vlastně žije tam.

Svolání sněmu nechť nás vyburcuje z únavy a ospalosti. V rozhovorech si ověřuji, že se o něm moc neví. Dokonce slyším, nač pryť taková zbytečnost. Byl ohlášen už loni, ale pro jeho popularizaci se dosud udělalo dost málo.

Dnes jsme v přípravné fázi. Jak dlouho může trvat? Dva, tři roky. Tu dobu je třeba

rádně využít. Všichni katolíci v naší republice by měli vyhovět naléhavé výzvě a účastnit se dialogu o situaci české církve a o jejích potřebách. Všechna farní i jiná společenství spolu s kněžstvem by měla o tom diskutovat a své závěry předávat přípravné komisi. Rezenská synoda před dvěma roky obdržela od křesťanů v diecézi na 15 tisíc podnětů. Kolik jich bude u nás?

Neměli bychom z této diskuse vylučovat ani naše sestry a bratry, s nimiž nejsme v plném společenství. Žádný problém, žádná otázka, žádná myšlenka by v této diskusi neměla být tabu. Nikdo by se však neměl cítit donucen, když se zrovna ta jeho nedostane na pořad. Vždyť i koncil se nakonec zabýval asi čtvrtinou původních návrhů.

Vstupujeme tedy do velkého dialogu, jaký u nás zatím nemá obdoby. Měli bychom v něm vyslovit vše, co nás tíží, s čím nejsme spoko-

jeni. Ale také s radostí hovořit o všem dobrém.

O čem tedy jednat? O nové organizaci církevní struktury, protože ta současná je stará přes dvě stě let. O dalším rozvoji liturgie i mimoliturgických slavností. O sociální problematice, kterou je v našem myšlení i praxi dosud málo zná. O vztazích církve a společnosti, a to nejen na spíkové úrovni. O ekumenických vztazích, kam by bylo dobré zařadit i výsledky bádání obou komisí, zkoumajících příčiny rozdělení křesťanů v našich dějinách. O tom, jak budeme ochotni a schopni život církve financovat. Ale především o tom, co dělat, aby naše církevní společenství bylo opravdovým domovem pro všechny.

Kdybych tedy měl na původní otázku odpovědět jedním slovem, řekl bych asi: *moc*.

Zdeněk Cikler

Redaktor Českobudějovického diecézního časopisu SETKÁNÍ

KOLOKVIUM CÍRKEV A MÉDIA 1997

Konalo se zprvu jednou do roka. Loni už dvakrát. To příští letošní bude v Brně, stejně jako loni. Tématem toho nedávno byla etika zavazující novináře, který je křesťanem (pouze o takovém bude nadále řeč, nebude-li uvedeno jinak). Měl by se řídit týmiž normami jako kterýkoli jiný novinář, anebo je jeho odpovědnost širší? O tom byl spor. Na Západě veřejnoprávní novinářské organizace (ba i jednotlivá média) svůj kodex mají. Pročítáte-li některé z nich pozorně, často vás napadne: toto by vlastně mělo stačit, mravnost je přece nedělitelná. – Tak jednoduché to ale není.

Například novinář působící v církevním médiu je na tom přece jen jinak než ten, kdo působí v médiu sekulárním, a to nejen po stránce disciplinární. Má jiné publikum, je jinak vnímán, tedy i jinak působí: může např. závažněji dezorientovat. Měl by o tom vědět. – Při té příležitosti bylo diskutováno nedávné pochybení Katolického týdeníku, které se bolestně dotklo věřících v Dolních Bojanovicích. Bylo důsledkem nepozornosti pracovníka jinak velmi obětavého...

A co křesťan v sekulárním médiu, které sice není programově proti církvi, ale občas si v něm někdo do ní zaryje? Odejí odtud, anebo zůstat a snažit se? Kde by měla být mez tolerance?

Jakými pravidly by se měla řídit kritika nedostatků v církvi na stránkách církevního tis-

ku? Zásada je jasná: jejich zamlčování není na místě. V praxi to ale tak snadno nejde, ne-jeden čtenář ji pokládá za „kálení do vlastního hnízda“ a cítí se tím deprimován. Bylo by třeba jisté ohleduplnosti, jenže my jsme menšinou uprostřed většiny, jsou tu sekulární média, která se tím necítí vázána, umějí to pěkně roznázdnout a třeba i pošpinit dobré jméno církve. Lze tomu nějak předejít? Vsmůžeme si, že o problémech na pražské teologické fakultě referovala sekulární média poměrně uměřeně. Katolíci totiž dokázali otevřít (tuto kauzu sami, i když to bylo zprvu nepřijemné. A také ji sami vyřešili. – Mnozí věřící se však dosud nesmířili s úlohou médií v mediálním věku. Budou s tím ještě problémy.

Živou polemiku vyvolala skutečnost, že na Vyšší odborné škole publicistiky, založené pražským arcibiskupstvím, přednáší i Vladimír Železný, generální ředitel televize Nova. Přednáší tam celá řada imponujících osobností, např. Dominik Duka, OP, Jiří Fuchs, Alena Hromádková, Daniel Kroupa, Jiří Zajíc aj., ale pan Železný poutá pozornost největší. Je to záležitost překerná. Pan Železný se zajímal o projekt školy a přispěl řadou cenných nápadů ještě dřív, než se stal šéfem Novy. Pak se, pravda, dosti změnil. Na škole přednáší o tom, v čem se vyzná, tj. jak se dělá a jak funguje televize. Často se ocitá v palbě kritiky studentů, kteří mu nezůstávají nic dlužni. Je to pro ně cenná zkušenost? Byli na kolokviu a ujišťovali, že ano. Mají pravdu. Pan Železný jim pomáhá rychle vyrůst z naivity. Láká absolventy k sobě do Novy. Zatím nezískal jediného.

Přítomnost studentů i několika mladších novinářů ze sekulárních médií na kolokviu zapůsobila jako ferment. Rozpředla se debata o odpovědnosti, která vlastně představovala střetnutí generačních postojů příznačných pro celou naši společnost, nejen pro církev. Významné je, že na církevní půdě k takovému setkání vůbec dochází. Jinde se ti starší s těmi mladšími už nesebkávají...

Pro ty mladší je charakteristické, že v novinářině kladou na první místo profesionalitu, jejíž uplatnění pomáhají pouze vlastním svědomím. Nesnášejí, když je někdo mentoruje. Mají pak pocit, že se s nimi zachází jako s nedospělými. „Nemáte právo pana Železného soudit,“ řekl jeden. Zajisté, jeho ne, máme však právo soudit jeho dílo. A nikomu nelze upřít ani právo chtít pochopit samotného pana Železného, tj. porozumět tomu, co právě dělá a proč to asi dělá.

Kromě toho je jisté možné i rozprava o tom, co je to svědomí, jak funguje, případně nefunguje, tedy i o tom, jak fungovat má. Toto je přece předmětná oblast etiky jakožto „praktické filozofie“ (resp. filozofie mravnosti). Kdo nechce, ten se jí neúčastní, nutit ho přece nelze, je to však rozprava zcela „legitimní“. Zdálo se, že mladší kolegové mají sklon chápat i takovou rozpravu jako mentorování. Přiznávám, že v tomto bodě je z té obávané nedospělosti tak trochu podezřívám.

Kolokvium se konalo dne 24. května t. r. Pořádal je Institut komunikace s Českou křesťanskou akademií ve spolupráci s Nadaří Konrada Adenauera.

Petr Příhoda

Nová cesta církve ve Francii

Francouzský katolicismus je podle Bordeauxského arcibiskupa kardinála Pierra Eyt ve znamení hlubokých změn. V referátu předneseném v Mnichově na téma „O životě církve a nabídku víry v dnešní společnosti“ Eyt uvedl, že francouzští katolíci „přinejmenším částečně“ znovu objevili smysl vystupování na veřejnosti zviditelněním svého svědectví a získávání pro víru. Tato znamení a události zaznamenávají média a společnost v rostoucí míře. Podle kardinálových slov je třeba hodnotit je jako signály pronikavé změny ve francouzském katolicismu. „Zvolili jsme nyní cestu výslovné nabídky víry naší společnosti“, říká kardinál. „Byl znovu objeven smysl veřejného svědectví církve, která se nebojí rizika a vlastních chyb.“

Eyt požadoval na francouzských katolíci kritický postoj i vůči státním opatřením a veřejnému mínění. Zdravé svědomí musí pozvednout hlas v etických otázkách, jako je ochrana a podpora lidského života, ochrana přistěhovalců a pronásledovaných, atomové pokusy a opatření obranné politiky. Katolíci se podle kardinála chtějí podílet na rozvíjení demokracie, na solidaritě ve službě všech lidí, a také na aktivitách za zachování stvoření.

Kritika statistik

Statistiky podle Eytových slov údajně dokázaly, že se mnoho skupin církvi vzdálilo, například mladí lidé od 18 do 25 let. Důkladnější analýza však odhalila znamení ukazující jiným směrem. Jsou lidé a skupiny lidí, kteří se znovu církvi přibližují. Katolická církev ve Francii je dnes aktivní ze dvou třetin díky „starým“ křesťanům a z jedné třetiny angažovanosti „nových“ křesťanů. To předpokládá velkou snahu o další pastorační doprovázení nově přijatých do církve na obce. Tento vývoj by měl být podle Eyt provázen intenzivní vzdělávací činností. „Noví křesťané“ by toho měli hodně objevovat a na mnohé se ptát, zatímco „starší křesťané“ by nejdříve měli nově pochopit život církve a její poslání ve společnosti.

Konec konzumní společnosti ústí v hledání smyslu lidského života, světa, přirody, prostředí a dějin, uvedl kardinál.

KAP, 19. 4. 1997, přeložil MK

Slovensko: referendum – a suverenita Boží vůle

Ve dnech 23. a 24. května se na Slovensku konalo referendum o vstupu do NATO a o přímé volbě prezidenta. Ústřední volební komise je vyhlášila za neplatné, protože ministr vnitra rozeslal volební listky bez čtvrté otázky. Opozice na něj podala trestní oznámení a čerstvá petiční akce za vypsaní nového referenda. Napětí zasahuje do života občanů, tedy i věřících a kléru. Přitom se ale značná část slovenských katolíků veřejně angažuje v úsilí HZDS ovládnout společnost a diktovat církvi podmínky. S HZDS kolaboruje malá část kléru, která se nechala zaslepit nacionalismem a budováním suverenity státu. K absurdnosti situace přispívá i to, že skoro všichni představitelé HZDS a SNS se hrdě hlásí ke katolictví. To už není divadlo, ani žert, ale odpudivé politické farizejství, které je nebezpečím pro společnost i církev, a proto je nelze podceňovat.

V posledních týdnech...

Likvidace odporu nynější vládní moci, která nebere ohled na vůli více než pul milionu občanů žádajících referendum, na prezidenta, na vlastní členy, ani na zásadové postoje mons. Baláže, předsedy KBS, to je agresivní způsob vládnutí, který se stupňuje. Nebo snad jde o namáhavé budování základů suverenity státu, jak to při každé příležitosti zdůrazňuje premiér?

„Slovenské mamičky, pekných synov máte...“

Tak zpívali představitelé vládní koalice na Mečiarův povel, aby prezentovali své odhodlání jít při budování demokracie vlastní cestou. Záhy nato ministr vnitra (HZDS) zmařil referendum a Mečiar si za pár dní navlékl vojenskou uniformu, aby národ pochopil... Nepřipomíná tu komedie Kubu a Fidela Castra?

Hlavní projektant slovenské státnosti

„Mečiar nás ve všem převyšoval a my se s ním vezli. Lidé nám dávali hlasy, protože jsme šli s ním. On je hlavním projektantem slovenské státnosti. Nebýt jeho, nenah bychom samostatnosti, ani prezidentu“ – vyznával v deníku Slovenská republika poslanec Smolár (HZDS). Taková glorifikace silného vůdce je nebezpečná, ale na Slovensku takto uvažuje nejméně 30 % občanů. Většina z nich

se hlásí ke katolické církvi. A ty tisíce sympatizantů radikálního nacionalismu SNS? Je to zaslepenost? Nebo úcta a poslušnost „císaři“?

Modlitba za vrchnost

„Bože, dej, abychom jednali poslušně, pokorně a spravedlivě pod vrchností, kterou jsi nám ustanovil.“ prosila nedávno přednostka Okresního úřadu v Košicích. Její modlitbu převzala média a díky nim i statisíce vyznačují HZDS a SNS. Vždyť je to jediná cesta k pokroku! Nepujde to bez Boha, ale ani bez císaře, resp. silného vůdce! Přestaňte už zpochybňovat vládu a dávejte císařovi, co je císařovo, a co je Božího. Bohu!

Člověk darovaný Slovensku Bohem

Takto vnímají Mečiaru nejen jeho přívrženci, ale i část věřících. Jeho primát je den ze dne zřejmější. Pro koalici a část společnosti je premiér nedostupnou a nadlidskou bytostí. Už není obyčejným člověkem s chybami, ale tím, který všechny převyšuje, překonává hrozičí nástrahy a který vždy vítězí.

Nebezpečí kultu osobnosti

O důsledcích takové politiky, která pod rouskou cyrilometodějské tradice spojuje víru v Boha a koncentraci moci v rukou jednoho člověka, nelze pochybovat, zejména nevytvoří-li proti tomu demokratická veřejnost bariéru. Opozice i prostý občan však přeshlapuje a nemá odvahu. Projevy otevřeného nesouhlasu jsou neúčinné. HZDS je nazývá divadlem. Kdo vlastně hraje divadlo?

Formalismus a farizejství

„Počet svatých přijímání vzrůstá, ale křesťanství vymírá... Nepleťme si však eucharistii se schůzí, kdy stačí podpis na prezenční listině. Když z našich kósel a poutních míst zmizeli formální křesťané, kteří se nechtějí vzdát farizejské postoje, Ježíšovo učení by bylo pro nevěřící jistě přijatelnější...“ Takto vidí situaci biskup Baláž. Odpovídá tím na otázku, proč se katolické Slovensko ocitlo v morálním a politickém marasmu. Vychodisko? V osobním životě se spojit s Kristem a v tom veřejném se všemi, kdo hledají Pravdu a jdou za ní beze strachu.

Andrej Štiavnický

GLOSÁŘ

Přilíš si tu dnešní politickou krizi personifikujeme. Jako by záleželo především na tom, co který politik řekl, co na to jiný politik, jak se zachovají poslanci té či oně strany apod. Zkrátka: dosazujeme si pouhé osoby za skutečnosti jiného řádu a za problémy jimi způsobené. Asi je to tím, že příliš mnoho z nás vnímá politickou scénu jako tu divadelní, anebo spíše jako dění na televizní obrazovce.

Ekonomické příčiny současného znepokojení byly už pojmenovány. Oslabení koruny dnes ohrožuje konzumní ideál těch, kdo mu vyhradili přední místo. Ekonomické příčiny však mají hlubší původ, a to v oblasti idejí. Neblahé ovoce začne přinášet věrouka těch, kdo spojili zneužití režimu s osobním vzestupem a se zbohatnutím. Tou věroukou je český polistopadový pseudoliberalismus. Jinými slovy: vydáván egoismu za jediný racionální postoj a jediný zdroj morálky. ♣

■ ■ ■

V Mezinárodním katolickém Reportu 6/97 jsme si mohli přečíst slova kardinála Ratzingera o škodách, které natropilo direktivní zrušení starého mešního obřadu papežem Pavlem VI. Někoho tato slova asi potěší, jiní se naopak utvrdí ve svém nevalném přesvědčení o ultrakonzervativním přetrvání vatikánské kongregace. Vždyť kdo by se chtěl vrátit k nesrozumitelné latině tridentické mše? To je častý argument, který ale nerozlišuje mezi obřadem a liturgickým jazykem. Poněkud nyní úvahy o obřadu povoláním odborníků a pozastavme se pouze nad onou latinou, se kterou se dnes v našich kostelech téměř nesebekáme. Častý předsudek, že koncil zrušil latinu, je prostě nepravdivý. Koncil pouze umožnil slavit liturgii v domácím jazyce, ale latina dál zůstává jazykem církve a věřící jsou vyzýváni, aby byli schopni aktivně se účastnit mše v latině. K máločemu je však dnes takový odpor, jako k latině při mši. Vlastní lenost pak často maskujeme distancováním se od „letěbvrismu“. A přitom, nemluvíme-li například německy, je pro nás mše v bavorském kostelíku naprosto nesrozumitelná a naše ideály o aktivní účasti na slavení liturgie vezmou za své. Prakticky v každém větším evropském městě lze najít aspoň jednu nedělní bohoslužbu v latině. Nestojí to v tento čas blížících se dovolených za úvahy? Není potřeba velkých znalostí latiny k tomu, abychom se mohli s poměrně velkým porozuměním aktivně účastnit mešního liturgie. Stojí nám to za to? tm

■ ■ ■

Jak plodně sloučit hlásání evangelia a křesťanskou odpovědnost za svět, současně však zabránit politizaci církevní zvěsti, jakož i klérkářské politiky? – Podobné otázky si dnes kladou křesťané všude ve světě. Kladou si je i pastýři církve v jednotlivých zemích a po poradách s laickými grémi úas od času vydávají závažné sociální dokumenty. Na potřebu podobného dokumentu, který by vycházel z našich současných politických a ekonomických poměrů, poukázali účastníci semináře pořádaného politologicko-ekonomickou sekci ČKA od 6. do 8. června v jihlavském hotelu Gustava Mahlera. Ze však příprava takového dokumentu není nikdy snadná a nelze ji úspěšat, bylo patrné hned z prvního příspěvku M. Semína o dokumentu biskupů USA Ekonomická spravedlnost pro všechny. List byl publikován v r. 1986 a jeho vydání předcházelo šest let polemických sporů, předloha byla rozeslána desítkám kvalifikovaných odborníků (mj. kriticky se k němu vyjádřil i u nás známý M. Novák), až čtvrtá verze byla přijata jako definitivní. Svým způsobem výjimečné jsou dokumenty vycházející ve Švýcarsku (referoval prof. L. Mlécha), na jejichž přípravě se podílí více církvi a jsou to zpravidla díla dokumenty k jednotlivým otázkám. Velmi vysokou laiku nasadili biskupové Anglie a Walesu svým dokumentem z r. 1996 Společné dobro, opět velice fundovaný referát prof. L. Mlécha. V tomto textu je mj. zajímavý určitý posun v metodologii od koncepcí pozitivního práva k většinu důrazu na personalismus a christocentrismus, členění a formulace témat navíc dává dokumentu velkou pedagogickou hodnotu. Ovšem svou úrovní za výše uvedenými nezaostávají ani další příspěvky J. Vackáře (Německo), C. Martinka (Rakousko), koreferát B. Vymetálka... jš

NEMÍNÍM SE DÁT ZAŠLAPAT

Rozhovor s místopředsedou vlády ČR
Josefem Luxem

Snímek archiv

Vzestup preferencí KDU-ČSL v poslední době je zřejmě rubem poklesu preferencí ODS. Jaké naděje asi vkládají do politiky KDU-ČSL, tito její nejnovější příznivci?

Nemohu mluvit za ně, ale myslím, že mnohé je možno přičíst na vrub obvyčejnému poznání. Po listopadu nikdo v této zemi netušil, co to kapitalismus je. Pro mnohé z nás to byl negativ socializmu, tedy toho, co jsme důvěrně znali čtyřicet let. Trochu jsme byli nepozorní ke skutečnosti, že tehdejší socialismus bojoval s modelem antisociálního, vulgárního kapitalismu, který stavěl před oči jako odstrašující příklad. A my jsme uvěřili, že to je kapitalismus současný. Když padl socialismus, byli jsme náchylní uskutečňovat právě to, co nás nutilo odmítat. Věřili jsme, že právě to je model, který západní Evropu dovedl k prosperitě. Přehlédli jsme, že nás komunisté klamali víc, než jsme si mysleli, a že prosperující svět, spojující svobodu se sociální citlivostí, se svým zafokováním v humanitě liší jak od socializmu, tak od toho kapitalismu bez slitování. My v KDU-ČSL jsme se snažili od začátku, kdy jsme tyto náznaky objevili, tedy zhruba od roku 1992, hledat evropskou cestu sociálně tržního hospodářství a zpočátku jsme byli podezíráni, že je to nějaká jiná forma socializmu. Dnes, kdy lidé mají stále více kontaktů s ostatními zeměmi, ztratila se tato představa, přestávají zít a nacházejí pro naši politiku pochopení a sympatie.

Tito noví příznivci pocházejí asi z jiných sociálních skupin, než jsou ty, z nichž se rekrutuje tradiční voličstvo KDU-ČSL. Jakou modifikaci své dosavadní politiky je hodlá KDU-ČSL uspokojit?

Nesnažíme se modifikovat politiku, naše politika je založena na čtyřech základních pilířích – na hodnotách, které Evropě přineslo křesťanství, na principu subsidiarity, opírající se o přirozená lidská společenství, na sociálně tržním hospodářství a široké mezinárodní spolupráci. Neopouštíme své tradiční voliče, spíše se snažíme objevovat nová témata a nové způsoby řešení, které mohou oslovit obyvatelstvo větších aglomerací: v bytově politice, protidrogové politice, v radikálních opatřeních na omezení kriminality, v obhajobě výzkvy ke zdravému životnímu stylu. Snažíme se o politiku vsukku lidovou – nikoli ve smyslu populistického, ale o politiku, jež vyjadřuje starosti a problémy normálních lidí.

Projevy některých představitelů ČSSD (Zemana, Grosse) naznačují, že ČSSD je velmi ochotná počítat s KDU-ČSL jako s příštím koaličním partnerem. Platí též ochota i ze strany KDU-ČSL?

Nemyslím si, že by ČSSD z programových důvodů nějak prahla po spojení s křesťanskou demokracií. Oba tyto proudy někde ve světě do koalice vstupují, ale je to velmi složité spojení, neboť jsou přirozenými soupeři. V naší politické realitě však chápou tuto vstřícnost jako logické hledání jakékoli jiné konsenzuální politické strany. A po pravdě musím říci, že ČSSD jinou než naši nenachází – extremisty nechce a nemůže chutit a naše občanská pravice je rovněž neochotná domlouvat se často dokonce i s koaličními partnery. Toto zaměňování principů a nepochopení je vážným problémem naší politické scény. Co se týče KDU-ČSL – nemá progra-

mově blízko k ČSSD. Nehodláme ji však vnímat jako protivníka. Odmítáme politiku hledání nepřítele.

Sdíli tuto ochotu i tradiční voličstvo KDU-ČSL? Jeho významnou částí jsou přece starší lidé s významnou katolickou anamnézou, a ti těžko zapomenou, jak mívala sociální demokracie spádeno na klerikály. Tuto averzi lze i dnes vyčíst z postojů např. paní Buzkové.

Tradiční voličstvo KDU-ČSL, jak plyne z průzkumů, má stejně daleko k ČSSD jako k liberálům. Pokud by v nás paní Buzková viděla klerikály, mýlila by se stejně jako ti z našich voličů, kteří by vnímali ČSSD jako stranu programově antikřesťanskou. Paní Buzková nesouhlasí s církevními restitucemi se stejnými argumenty jako koaliční ODS, což tradiční voličstvo KDU-ČSL nepochybně zaznamenává. Naše politická scéna se postupně formuje do tří klasických politických proudů, jak je to obvyklé v západních demokraciích: do křesťanskodemokratického, liberálního a sociálnědemokratického. Křesťanská demokracie se od obou proudů odlišuje, ale je pochopitelné, že s oběma má i některé pohledy společné.

V minulém volebním období využívala hegemonistické způsobů ODS spolupráce KDU-ČSL a ODA. Bylo to zřejmě ještě v době senátních voleb. S odchodem pana Kalvody a s nástupem pana Žantovského tato vzájemná solidarita pravděpodobně skončila. Jak se KDU-ČSL vyrovná s touto relativní osamělostí v koalici a co to znamená pro její chování uvnitř koalice?

Tato změna je těžká pro politiku, ale ve vývoji politické scény je zákonitá. Za předsednictví Jana Kalvody vedla ODA zápas s ODS o to, který typ pravicové liberální či liberálně konzervativní strany na naší politické scéně zvítězí. Mohla to být ODA založená na liberálně pravicovém, nikoli na mocenském základě. KDU-ČSL a ODA se ale programově liší. To, co nás sblížovalo, byl politický styl. Důraz na politickou kulturu, schopnost se dohodnout. Úspěch společného postupu v senátních volbách byl mimořádný. ODA však svou energii vyčerpala, zvítězil pragmatický styl, který ODA přiblížil ODS. Je pak přirozené, že obě občanské strany jsou si stále blíží. KDU-ČSL jako politickou stranu to nijak neochuzuje. To ovšem nemění nic na tom, že mně osobně moudré přístupy Jana Kalvody na mnoha jednáních chybí.

KDU-ČSL byla velmi úspěšná v posledních komunálních volbách. Má ve svých řadách dosti slibných komunálních politických talentů. Těch, kteří by byli vhodni pro politiku vřeholovou, má mnohem méně. Jak dlouho bude trvat, než ji vyrostou?

V naší zemi existuje obecný nedostatek lidí pro vřeholovou politiku. Viděli jsme, jak při jednáních o rekonstrukci vlády chyběly osobnosti v ODS i v ODA. Nemá je ani ČSSD. Tady prostě za sedm let nevyrostla plejáda lidí dostatečně odborně vzdělaných, kteří by byli zároveň manažery, mediálně šleblí, společensky přijatelní a navíc razantní, aby dokázali prosadit, co je třeba. Pro něco takového je třeba talentu, který se musí rozvíjet, je třeba zkušeností a zkoušek ohněm. KDU-ČSL na tom není o nic lépe než jiné politické strany a musí na tom inten-

zivně pracovat. Snažíme se. Nevím, jak dlouho to může trvat. Asi stále.

Některé vaše kroky v průběhu posledního roku vnímala veřejnost jako projev nedostatečné koaliční solidarity. Dokonce vám vytýkají věrolomnost, lstivost. Možná, že tomu napomáhá i velmi diplomatický styl vašich veřejných vystoupení. Pokoušíte se nějak neutralizovat tato obvinění?

Nerad bych se v tomto smyslu hájil, protože mi to – a teď prosím, aby to nebylo bráno jako výraz zpuštění – nepripadá příliš důstojné. Nešel jsem jako představitel strany do koalice proto, abych se podílel na moci, ale proto, abych pomohl spolu s ostatními změnit tuto zemi k lepšímu. Kritizují-li v koalici něco, pak tehdy, když vidím, že to k lepšímu nesměruje. A dokonce si myslím, že je to nejen moje právo, ale přímo povinnost. Moje „nesolidarita“ je v tom, že nechci udržet v koalici křesla, ale perspektivní kurz. Obvinění z věrolomnosti odmítám. KDU-ČSL vždy do držela dohody. A co se týče lstivosti, není to přesný výraz. Když nemáte dost síly v procentech, musíte mít nápad a invenci. Na Goliasse nemůžete jít pěštinou, musíte vymyslet prak, aby vás vnímali a počítal s vámi. Když ho nevymyslíte, budete zašlapán. Nemíním se dát zašlapat, to je vše. Ne pro zájem Josefa Luxe, ale proto, že bych rád pro tuto zemi něco udělal. A co se týče diplomatického stylu – prostě nikoho neoznámují za strašáka a hrozbu. Nedělám to proto, abych si zajistil výhody, ale proto, že cítím i jiné náznaky než svoje vlastní. Když se mi to zrovna děje, pokouším se ovládnout, protože to považuji za správné nejen u politiků. V posledních měsících jsme ve straně hodně přemýšleli o tom, zda programové rozdíly mezi křesťanskými demokraciemi v koalici na jedné a liberály z občanských stran na druhé straně jsou tak propastné, že by připomínaly rozdíly mezi ohněm a vodou, zda dávají šanci ke spolupráci. Dospěli jsme k závěru, že šanci pro tuto koaliční vládu není naděje, že by liberálně přesvědčení křesťanské demokracie, aby dělali liberální politiku, a ani opačně. Šanci pro tuto vládní koalici je uskutečňovat průsečík vzájemné shody, hledat oblasti, kde jsme schopni se navzájem obohacovat, a naopak se vyvarovat střetům, které nás vzájemně vyčerpávají.

Přesto jste vnímán jako politik, který ve svém jednání ztělesňuje základní morální hodnoty. Současně vám ale mnozí kritici vytýkají, že v konkrétní politice jednáte příliš oportunně. Můžete nějak vysvětlit tento rozpor?

Stává se mi, že mne takto nelichotivě označují ti, kteří mají velmi málo skrupulí. Připouštím, že mi nemusejí rozumět. Předpokládají, že když oni hrají rozdílné hry a já na ně nepřistupuji, hrám ještě podivnější hry širšího záběru. Jsem svobodnější v tom, že nehraji o sebe. A zvířecí nadávky? Ty jako každá pomluva proběhnou a zanechají smrad.

ODS je občas vytýkáno, že je stranou jednoho muže. Stále častěji se objevují obdobné výtky na adresu KDU-ČSL. Je KDU-ČSL takovou stranou? Existuje tam nějaká další výrazná osobnost, která by vás doplňovala zdůrazňováním aspoň trochu odlišných priorit? Jinak řečeno: má KDU-ČSL takovou osob-

nost, která by vás dokázala zastoupit, kdybyste vy sami byli donucen ustoupit poněkud do pozadí? Kdo je muž KDU-ČSL číslo dvě?

Na naší politické scéně existuje jedno velké neporozumění: za míru demokratičnosti ve straně se považuje, jestliže tam někdo z vysoce postavených funkcionářů vede boj s předsedou. Ve skutečnosti to s vnitrostraníckou demokracií nemá nic společného. To je mocenský boj ve špičkách. Vnitrostranícká demokracie funguje zdola a krystalizuje až do špiček. Předseda pak – i když se to navenek nemusí zdát – tuto krystalizaci respektuje. Je samozřejmé, že kdyby až „nahoru“ vykristalizoval názor, s nímž bych se nemohl ztotožnit, musel bych odstoupit. Je však také pravda, že kdybych nechal vše etniské základny, jednal bych mnohdy jako sólová osoba jinak. Nejsme stranou jednoho muže a nejsem absolutistický vůdce KDU-ČSL, i když pochopitelně mám určitou autoritu, bez níž bych těžko mohl zůstat předsedou. Mám ve vedení konkurenty, ale nikoli nepřátele, kteří by mi šli po krku prostřednictvím médií. Není to výsledkem něčeho jiného než snahy po komunikaci.

Mnohé průzkumy veřejného mínění uvádějí klesající zájem o politické dění. Nemyslíte, že na vině je také sebestřednost politických špiček, které vydávají pseudoproblémy za věci, o něž by se měla zajímat celá veřejnost?

Veřejnost se cítí oklamána a znechucena. Samozřejmě je to i vinou přeceňování problémů, které by měli politici vyřešit, aniž by tím obtěžovali veřejnost. Příkladem může být nálek některých členů menšinového kabinetu nad tím, že to máme těžké. Nemáme nárok požadovat, abychom to měli lehké. Veřejnost má právo chutit, abychom byli nejen pro okrasu, ale i do nepohody.

V tuto chvíli se jeví jako značný problém i mezikoaliční vztahy. Nenahrává stupňující se napětí extrémním silám? Nebylo by lépe, aspoň navenek, udržet vnitrokoaliční soudržnost?

Usmívám se navenek, aby byla spokojenost, to snad v demokratické politice nemůže být vážně míněný požadavek. Extremismus musíme čelit argumenty a programem, ne pokřtectvím. Problémem této koalice není přílišná vnitrokoaliční kritičnost, ale naopak neprosazení vnitrokoaliční sebekritiky. Konec konce jsme to konstatovali i v rámci ekonomického problému. Máme-li vyjádřit svou odpovědnost, pak ne za to, že jsme se moc hádali. Hádali jsme se strašně málo na to, abychom dokázali zabránit chybám, které teď dopadnou na občany.

České země jsou ateističtější než okolní Evropa. Má zde křesťanský orientovaná strana dlouhodobější šanci se prosadit?

My nevnučujeme lidem náboženství, ale stavíme na hodnotách, které znají a které podporují evropskou kulturu a evropské myšlení. To je velmi silná nabídka, protože pevný základ těchto hodnot cítí každý, kdo se tu narodil a kdo tu žije. S ateismem to nemá nic společného a je to věrohodná nabídka i pro ty, kteří nezakusili dar víry. Pro tolerantní a vnímavé lidi s trochou pokory, prostě pro slušné lidi.

Co naši křesťanské politice schází?

Další otevřenost, zástupci už vytrácí politických osobností, sebevědomí, citlivější vztah k toleranci, větší schopnost čelit zlu, komunikativnost.

Máte šest dětí. Jak se vám daří sloučit politickou angažovanost s rodinným životem?

Těžko, ale snažím se. Moje rodina má pochopení a je trpělivá, ale ne vždycky se mi daří ji to vynahrát. Věra – moje paní – je na cestě „ke svatosti“ již zde na zemi.

Co bylo na počátku vašeho rozhodnutí vstoupit do politických vod?

Přesvědčení, že je třeba změnit věci k lepšímu a vůle to dělat. Věděl jsem, že mně přitom mnoho příjemného nečeká, že to bude kříž. To vědomí mi dává sílu unést všechno, co musím. Prostě se snažím dělat svou práci, jak nejlépe umím, a se vším, co jsem schopen dát.

Myslíte si, že vaše úmysly byly za sedm let aktivní politické praxe naplněny? Co vám těch sedm let dalo? Stálo to vůbec za to?

Všechny úmysly? Samozřejmě ne. Těch sedm let mi dalo jednu velkou zkušenost. Nečekám žádné vavříny a nikdy jsem nečekal, proto nebyvám zklaman. Přesto někdy mám chuť se sebrat, rozjet se domů a nechat zase jít, aby se snažili poprat s nepochopením, předstupy, nevěrou a arogancí. Ale taky mi těch sedm let dalo zkušenost odpovědnosti, což je víc než její pouhé vědomí. Zakusil jsem, co je lidská důvěra, a jakou výzvou je. A taky mi těch sedm let dalo pár lidí, na které se mohu spolehnout, a pokřtectvím. Problémem této koalice není přílišná vnitrokoaliční kritičnost, ale naopak neprosazení vnitrokoaliční sebekritiky. Konec konce jsme to konstatovali i v rámci ekonomického problému. Máme-li vyjádřit svou odpovědnost, pak ne za to, že jsme se moc hádali. Hádali jsme se strašně málo na to, abychom dokázali zabránit chybám, které teď dopadnou na občany.

Připravil Jaroslav Šebek

CÍRKEV A PRAŽSKÉ JARO

První naděje na liberalizaci režimu vznikla v roce 1956, kdy Chruščov odhalil na XX. sjezdu KSSS Stalinovy zločiny. Maďarské povstání však natolik vyděsilo naše stalinisty, že jedině, k čemu se odvážili, bylo přiznání, že v období „kultu osobností“ bylo nespravedlivě odsouzeno několik komunistických funkcionářů. Také veřejnost zůstala ve srovnání s polskou nebo maďarskou v klidu. Vzbouřili se pouze vězni v uranových dolech a v Leopoldově. Byli za to krutě potrestáni.

Červánky

Ledy se u nás hnuly až o čtyři roky později. V letech 1960 a 1962 byly vyhlášeny amnestie pro politické vězně. Desetitisíce jich vyšly z věznic a táborů, mezi nimi většina kněží a laiků vězněných pro víru. Přestože se zpravidla nedostali k jiné práci než manuální, ovlivnili společnost mimořádně. Počínali si totiž svobodněji než ti, kdo vězení neokusili a žili ve strachu, že se tam dostanou.

Jakási liberalizace režimu se začala projevovat v polovině šedesátých let, nejprve v kulturní oblasti, mezi spisovateli, divadelníky a filmovými tvůrci. Skončila era socialistického realismu v umění. Hrál se Ionesco, Beckett, abstraktní malíři jako Mikuláš Medek, Václav Bošík aj. mohli konečně vystavovat.

Procitání v církvi

Také tlak proti církvi se poněkud zmírnil. Zásluhu na tom měl v jisté míře jak Jan XXIII., tak Pavel VI., za jehož pontifikátu došlo k obnově jednání mezi Prahou a Vatikánem. Výsledkem byla kompromisní dohoda, podle níž se stal (18. 2. 1965) apoštolským administrátorem pražským tajně vysvěcený olomoucký biskup František Tomášek, a to za cenu vyhoštění z republiky pravoplatného, 16 let internovaného arcibiskupa Josefa Berana, právě jmenovaného kardinála.

Biskup Tomášek si získával důvěru věřících jen postupně. Přesto jako by se jeho příchodem do Prahy vřela do života arcidiecéze nová krev. Pan biskup objížděl farnosti a mnohé tak probouzel ze spánku. Uděloval svátost biřmování, což po léta nebylo vždy veřejně možné, všude prosazoval liturgickou reformu.

Ve všech diecích byly zřízeny liturgické komise, intenzivně se pracovalo na překladech liturgických knih do češtiny, upravovaly se interiéry kostelů, zaváděla se služba lektorů, vznikaly schůly složené především z mladých lidí, navrhovala se první česká ordinaria (Olejník, Břiza, Eben). V Týnském chrámu, kde se zásluhou P. Jiřího Reinsberga pěstovala nejkrásnější liturgie v Praze, se uskutečnil kněžský liturgický den s první koncelebrovanou mší svatou. P. Ladislav Šimajchl v Brně zahájil práce na jednom z nejvýznamnějších farnostech vznikaly první farní rady. Z iniciativy českobratrských biblistů začaly za účasti všech křesťanských církví, tedy i katolické, práce na ekumenickém překladu Bible. V Jirehářích, pražské koleji evangelické bohoslovecké fakulty, diskutovali už od začátku šedesátých let o filozofických a teologických problémech pražští

intelektuálové bez rozdílu konfese. Na katolické půdě nebylo něco podobného zatím možné.

Režim byl o něco málo mírnější. Méně se zavíralo, procesy neměly dřívější publicitu a rozsudky byly ve srovnání s předchozími podstatně nižší. Mládež nechápala, čeho se jejich rodiče tak bojí.

První ohlasy „Jedna“

Když v lednu 1968 zvířili v komunistické straně v boji o moc reformní komunisté v čele s Alexandrem Dubčekem, nebylo z počátku jasné, nakolik to ovlivní vnitropolitický vývoj v zemi. Zirádu orientace byli postiženi kolaboranti z Mirového hnutí katolického duchovenstva (MHKD). Na jedné straně se zúčastnili oslav 20. výročí „Vítězného února“ – mluvili „o příkladném souladu mezi církví a státem“ a ujišťovali stranu a vládu, že kněží půjdou s „lidem moudře vedeným KSČ“ – na straně druhé chtěli se státem jednat o dosud nevyřešených církevněpolitických otázkách. Zpráva o tom, uveřejněná v tisku, vyvolala protesty kněží i prostých věřících. U svatého Václava v Praze-Dejvicích podepsalo začátkem března 105 návštěvníků kostela dopis biskupu Tomáškovu, v němž ho žádali, aby nedopustil, aby jménem církve jednal s vládou někdo jiný než on a ostatní biskupové.

Koncem února – to už byla zrušena cenzura tisku – se začalo věřit, že ohlášená demokratizace společnosti je míněna vážně. V Olomouci žádalo shromáždění 200 kněží svolání mimořádného sjezdu MHKD a odchod z vedení hnutí dvou nejkompromitovanějších osobností, Josefa Plojehara a Josefa Beneše. Zároveň žádali, aby mluvčími církve nebyli samozvanci z MHKD, ale biskupové. Dne 12. 3. se v pražském bytě Jiřího a Marie Kaplanových sešlo kolem šedesáti katolických aktivistů, kteří se sjednotili v názoru, že Pražské jaro dává šanci i nám, katolíkům, a že je naší povinností se do něho aktivně zapojit. Čtyřčlenná delegace zvolená na tomto shromáždění (P. Oto Mádr, P. Vladimír Rudolf, Jiří Němec a já) informovala o jeho průběhu biskupa Tomáška. Pan biskup přijal s radostí výzvu, aby se postavil do čela obrodného procesu v církvi a členy delegace požádal, aby zůstali jeho poradním orgánem. O den později je jmenoval prvními členy Arcidiecézního pastoračního rady, kterou tímto založil. Pastorační rada se postupně rozšířila na několik desítek členů, z poloviny kněží a rehoľníků, z poloviny laiků. Jejich zasedání se účastnili i zástupci z jiných diecív, také ze Slovenska, takže se stala jakýmsi celostátním, téměř permanentně zasedajícím církevním sněhem.

Podobná kněžská shromáždění, jako to olomoucké, se postupně konala v Hradci Králové, Českých Budějovicích, Brně a v dalších diecézních městech. Na jejich organizaci se významně podílel pražský kněz Vladimír Rudolf. Z rezolucí zaznívaly shodné požadavky: svoboda pro církev a změna v programu a ve vedení MHKD. Kněží brněnské, litoměřické a českobudějovické diecéze kromě toho žádali návrat biskupa Skoupého, Trochty a Hloucha do čela jejich diecézí. Kněží královéhradecké diecéze vyslovili důvěru svému pravoplatnému biskupu Karlu Otčenáškovu a žádali, aby konečně mohl zasednout na stolec opuštěný smrtí biskupa Mořice Pichy.

Hlas pravé církve zazněl poprvé veřejně v literárních listech (21. 3.), a to uveřejněním „Otevřeného listu 84 kněží a laiků vězněných v 50. letech

pro víru“ Alexandru Dubčekovi. Stálo v něm: „Nechceme privilegia ani mocenské pozice, ale potřebujeme mít své normální místo vedle druhých.“ Bývalí vězni vyjádřili zároveň svou připravenost k dialogu se státní mocí a ochotu spolupracovat s ní na všem dobrém.

Téměř zároveň byl Dubčekovi odeslán dopis se sto tisíci podpisy, včetně podpisů všech českých biskupů. Čteme v něm: „...stav katolické církve v Československu je snad poslední enklávou, kde přežívá v téměř nezměněné míře většina náležitostí spáchaných na občanech v době tzv. kultu osobností.“ V devíti bodech pak signatáři nastílnili, co je třeba řešit, aby byl vztah mezi státem a církví normalizován: projednat se Svatým stolicem obsazení uprázdněných biskupství, návrat kardinála Berana z nuceného exilu, obnova řeckokatolické církve, zrušení všech administrativních záležitostí do života církve (řehole, náboženská výchova, teologické studium, svoboda náboženského tisku a shromažďování).

Dílo koncilové obnovy

Dne 21. března byla odstraněna snad největší překážka dorozumění církve se státní mocí. Pod tlakem

Apoštolský administrátor pražský, biskup Fr. Tomášek

Snímek archiv O. Mádra

kněžských rezolucí přicházejících ze všech českých a slovenských diecív bylo smetené vedení MHKD a toto kolaborantské hnutí přestalo fakticky existovat. Místo něho vzniklo nové hnutí pod názvem Dílo koncilové obnovy (DKO). Bylo to hnutí nejen kněžské, ale všeho „lidu Božího“. Název vyjadřoval jeho program: obnovu jednotlivců i celého církevního společenství v duchu koncilu. Základními úkoly DKO byla duchovní služba, křesťanský život a odborná činnost. Plnit je chtělo pomocí kněžím v duchovní správě, péči o liturgii, účastí na charitativních aktivitách farností a diecív, na náboženském a mravní výchově dětí a mládeže. DKO chtělo odhodně pracovat v teologických a jiných vědních i uměleckých oborech, poskytovat právní pomoc biskupům a kněžím. Kladlo důraz na ekumenismus, na pomoc misím a národním rozvojem žijící zemi, na práci pro mír, ale ten skutečný. Kristův, jenž předpokládá vnitřní pokoj každého a úctou k člověku bez rozdílu jeho náboženského, národní, sociálního nebo politického příslušnosti.

Akční program nového hnutí schválil sjezd DKO ve dnech 13. a 14. května na Velehradě za účasti všech biskupů – i tajně vysvěcených, kteří se zde poprvé představili veřejnosti – a delegátů ze všech našich diecív. Předsedou DKO byl zvolen biskup Tomášek.

Po velehradském sjezdu začala intenzivní činnost DKO ve všech diecích, nikdo nečekal, až Ministerstvo

Rekviem za Jana Palacha, sloužené dva dny po jeho pohřbu v pražském kostele sv. Tomáše na Malé Straně. Zleva: A. Mandl, K. Pilík, V. Dvořák a J. Reinsberg.

vnitř schválil jeho stanovy. Zvlášť intenzivně pracovaly diecézní DKO v Olomouci (Josef Vlček), v Brně (P. Josef Soukup a Bohuslav Černý), v Hradci Králové (Marcela Němečková) aj., všechny vyjmenovat nelze. Důležitá byla teologická pracovní skupina (ThDr. Oto Mádr), právní skupina (můj otec JUDr. Václav Vaško), lékařská skupina (MUDr. Karel Svoboda) a vysokoškolské sdružení Vigilia v čele s PhDr. Květou Neradovou.

Co na to komunisté?

Rozpad MHKD a aktivitu DKO přijal nový dubčkovský ÚV KSČ s jistým znepokojením. Je třeba připomenout, že i za „socialismu s lidskou tvář“ existovala nadále tři tabu: socialismus, vedoucí úloha KSČ ve společnosti a přátelství s SSSR. Domnívám se, že to třetí většina reformních komunistů jen předstírala a že se ho dokonce hála.

Osvícenější komunisté věděli, že komunismus sovětského typu je ekonomicky i politicky neudržitelný. Kam až by došli ve své snaze reformovat nereformovatelné, nebýt vojenského zásahu, můžeme jen hádat. Stalo se však něco, co sotva očekávali, spustila se lavina občanských aktivit, na niž se komunisté spíše jen vezli. Sdělovací prostředky odhalovaly zločiny komunismu, byly obnoveny dosud zakázané organizace jako Junák, Orel, Sokol, hývali političtí vězni založili klub K 231 (podle paragrafu trestního zákona na podkladě kterého byli souzeni), vznikl KAN – Klub angažovaných nestraníků, ze všech stran se ozýval požadavek po politické pluralitě a skutečné demokracii.

Události... události...

Měsíce Pražského jara byly nabitý událostmi. Zde mohu zaznamenat jen některé, a to bez chronologické posloupnosti.

Abdikoval prezident Antonín Novotný, ale pro církev bylo důležitější, že z funkce ředitele Sekretariátu pro věci církevní při Ministerstvu kultury byl odvolán obávaný Karel Hruza a na jeho místo nastoupila Erika Kadlecová, která si záhy získala důvěru křesťanských společenství. Vzbuzovala naději, že má upřímný zájem o řešení všech ožehavých církevněpolitických otázek. Už 16. dubna došlo k obnově jednání mezi církví a státem, v němž církev zastupovali biskup Tomášek a tři slovenští biskupové a stát ministr kultury Galuška, slovenský pověnomec kultury Brancík, dr. Kadlecová a další.

Postupně se do čela diecézí vrátili biskupové Karel Skoupý, Josef Hlouh a Štěpán Trochta. Jen v případě tajně vysvěceného královéhradeckého biskupa Karla Otčenáška byl stát nadále neústupný. Speciální zákon umožnil 1500 kněžím zbaveným státního souhlasu návrat do duchovní správy. Svou činnost obnovila řeckokatolická církev. Byla obnovena výuka náboženství v základních školách. Na bohoslovecké fakultě v Litoměřicích nahradili nekvalifikované pedagogy teologové Josef Zvěřina, Oto Mádr, Jaroslav Adámek, Jaroslav Kadlec, Bonaventura Bouše a Stanislav Novák. V Olomouci byla zřízena pobočka litoměřické bohoslovecké fakulty. Ořeholich prohlásila Generální prokuratura, že existují právní důvody, že nikdy nebyly zrušeny a že mohou v mezích zákona obnovit řeholní život.

Po dohodě s biskupem Tomáškem byly provedeny personální změny v České katolické charitě, jejímž předsedou se stal biskup Kajetán Matoušek a ředitelem P. Karel Šebor. Vyměněna byla církevní i občanská neúnosná redakce Katolických novin, jejichž šéfredaktorem se stal P. Vladimír Rudolf a po něm P. František Mikulášek. Místo Duchovního pastýře vznikla revue Via v čele s P. Josefem Zvěřinou. V hojně míře začala vycházet náboženská literatura v České katolické charitě, v nakladatelství Vyšehrad, zejména v jeho brněnské filiálce, která se mohla opírat o základnu tiskárenského družstva Logos založeného a řízeného Josefem Adámekem. V Olomouci byl neobyčejně činný v oblasti tisku Josef Vlček, v Praze Miroslav Tomek.

Okupace

Dne 20. srpna začal v paláci Chrást teologický kurz pro kněze pražské arcidiecéze, ale zúčastnili se ho kněží z celé republiky. Noc nato nás obsadila vojska Varšavské smlouvy. Účastníci kurzu se okamžitě rozjeli do svých farností. Jen několik se jich shromáždilo ráno v paláci v naději, že získají bližší informace o událostech, případně i směřování pro další činnost. Toto náhodné grémium pak schválilo v to ráno sestavené prohlášení právnického výboru DKO:

„Drazí bratři a sestry! V těchto vážných hodinách pro národy našeho státu odevzdáváme plni víry a naděje své osudy do rukou Boží prozřetelnosti. Žádáme vás, abyste zachovali klid, rozvahu a občanskou statečnost. Dnes samozřejmě nemůžeme předvídat další vývoj, ale mějme vždy na paměti toto:

1. Svoboda náboženství je zaručena ústavou, její dodržování musíme neustále vyžadovat.
2. Zůstaňte věrně sjednoceni se svými pastýři, biskupy, kteří osvědčili již dříve svou věrnost církvi a Svatému otci.
3. Seskupte se kolem svých kněží, nedopusťte, aby došlo k jejich dřívější izolaci.
4. Nesnižte se ke kolaboraci v jakékoliv formě.
5. Pracujte v pastoračních a farních radách. Pracujte klidně v rámci platných zákonů. K pastoračním a farním radám není třeba schválení podle společenářského zákona, neboť jsou součástí církevní struktury.
6. Rozvíjejte ve svých církevních obcích činnost zejména liturgickou, katechetickou a charitativní.
7. Naším apoštolským nečím je vždy modlitba, obět a osobní příklad.

V Praze 21. srpna 1968.

„Pražské jaro“ zkomřalo do poloviny roku 1970. Pokračovala zejména tisková činnost, vznikly dokonce nové iniciativy, např. kurzy pro veřejnost Živá teologie. Studentské společenství Vigilie se významně podílelo na kulturním životě, uspořádalo též pannychodu na uctění památky Jana Palacha. Důležitá práce čekala při uskutečňování závěru koncilu teologickou komisi v čele s Oto Mádrem.

Postupně však byly všechny náboženské aktivity zakazovány. Dílo koncilové obnovy bylo prohlášeno za jedno z kontrarevolučních hnutí. Církev začala znovu rozvíjet své působení v nevěřejných formách.

Václav Vaško

Václav Vaško v Hradci Králové, květen 1968

Snímek archiv O. Mádra

KULTURA,
UMĚNÍ,
RECENZE

Miloslav Vlk: Ve službách evangelia. Zvon, Praha 1997, 94 s.

S názory příliš zaměstnaných významných lidí, kteří nemají čas, se seznamujeme z jejich příležitostných projevů. Je tomu tak i u kardinála Vlka. Katolická veřejnost ho vnímá spíše v jeho úloze pastýřské. Tento útlý (snad až příliš útlý) výbor z jeho projevů nám ho představuje jako teologa, analytika, pedagoga a hlavně jako komunikátora, který přitom zůstává věrozvěstem. Knižka je rozčleněna na tři oddíly: promluvy, přednášky a rozhovory. – Klasická promluva (homilie) jakožto tradiční projev, jímž se duchovní obrací veřejně ke svým věrným, ve výboru zastoupena není. Zato tam najdeme ukázky žánru obtížnějšího, určeného široké (tedy nejen katolické) veřejnosti.

Proč obtížnější? – Komentáři mezinárodní politiky znají slangový termín „mexická hranice“. Označují tím rozmezí dvou ekonomik, výkonnější a méně výkonné, jaké je např. mezi USA a Mexikem. Je to velmi problematická hranice. Promlouvá-li reprezentant církve, nota bene její přední muž v zemi, k široké veřejnosti, komunikuje dnes přes „mexickou hranici“. Dosáhnout obecné srozumitelnosti a vyjádřit současně fakt, že autor zůstává svědkem Kristovým, to není v našich poměrech snadný úkol. Jen si přiznáme, my katolíci publicisté, že tvář v tvář sekularizované publiku býváme v pokušení své křesťanství jen naznačit a jinak je ponechat kdesi „mezi řádky“. Čtyři ukázky Vlkových rozhlasových projevů z r. 1993 (Rádio Svobodná Evropa a Rádio Alfa) ilustrují zdárné splnění tohoto úkolu.

Oddíl *Přednášky* zahrnuje čtyři projevy určené vybranějšímu publiku, ve dvou případech zahraničnímu. *Bruselská* (1993) i *videň-*

Kněžské svěcení v r. 1968

Snímek archiv

KARDINÁL JAKO
KOMUNIKÁTOR

ská (1995) přednáška přibližují zainteresovanému, leč nezavěšenému zahraničnímu posluchači složité poměry v naší zemi a tlumočí mu příspěvek českého křesťanského myšlení o předpokladech evropanství.

Projev *Stavět mosty důvěry* (Karolínium 1995) byl součástí přednáškového cyklu určeného naší intelektuální obci, který pořádali Bertelsmann-Klub společně s Karlovou univerzitou. Zahájil jej tehdy Václav Havel proslulou řečí o česko-německých vztazích, následovali Antje Vollmerová, Miloslav Vlk, Kurt Biedenkopf, Josef Ziegeniec a Friedrich von Weizsäcker. Česká média věnovala pozornost pouze Havlovi a Ziegenecovi, velkoryse koncipovaná iniciativa tedy nebyla náležitě vyžena a Vlkův projev, jakkoli významný, se ocitl mezi nepovšimnutými. Text je tedy i dokumentem toho, co podle úsudku našich médií česká veřejnost tehdy „nepotřebovala“ slyšet.

Do tohoto oddílu je zařazen dosud nepublikovaný text *Církev a znamení času* (1996),

podle mého názoru ten nejzajímavější. Dovídáme se z něj, co si kardinál Vlk myslí o církvi, o jejím postavení a vyhlídkách v české společnosti a o jejích úkolech. Jeho diagnóza zní: církvi chybí *communio, společensví*. O jeho rozbití usiloval minulý režim, ale na Západě chybí též, byť z jiných důvodů. Jiní autoři mluví v téže souvislosti o společností rozbité či atomizované. V takové společnosti ustává komunikace a vládne pasivita. Reakcí na tento stav bývají radikální laické iniciativy i fundamentalistické tendence, které církve polarizují. Mají však společný původ: chybějící *communio*. Naším základním úkolem je proto *obnova společensví*, především obnova komunikace. V našich poměrech při akutním nedostatku kněží a při současném klerikálním chápání odpovědnosti v církvi se nelze vyhnout aktivizaci laiků, jejich vtažením do spoluzodpovědnosti.

Oddíl *Rozhovory* přináší trojí interview. Kardinál tedy odpovídá, zatímco sečnář rozhovoru určuje tazatel. V interview pro měsíčník *Vele-*

hrad (1990) se tehdy ještě československého biskupa táže dvojice našich věrných. Projevují respekt k dotazovanému tím, že své otázky nepointují a ponechávají mu nezvykle široký prostor, který mu umožňuje rozvinout vypravěčskou dovednost, a my se tak dovídáme zajímavé podrobnosti z jeho života.

Interview pro týdeník *Vlasta* (1992) má sondážní ráz, tazatelka-ateistka se ptá nepříteli zasvěcené, ale má dobrou vůli. „Mexická hranice“ je mírová a kardinál to dovede ocenit. – Oba rozhovory nesou pečť určitého tazatelského naivismu (to budíž chápáno v dobrém smyslu, jako např. „naivní umění“).

Škoda, že do knížky nebyl zařazen interview, který s kardinálem udělal v r. 1995 německý šéfredaktor Katolického týdeníku *Frankfurter Allgemeine*. Ten si stačil osvojit verzu novinářů mladší generace a kladl otázky „na tělo“. Vzpomínám, že někteří členové ho pokládali za drzouna. Takhle se přece s panem kardinálem nemluví! Myslím, že i pro kardinála to byl trochu silný tabák, ale obstál v té zkoušce znamenitě.

Třetí ukázkou *Rozhovory* je výňatek *O víře a církvi* z rozsáhlého interview s Dietlinde Assmusovou, který vyšel v knižní podobě (*Reifeit*, München 1994, 132 s.) v Německu. Tazatelka, zasvěcená profesionálka, přistupuje k svému protějšku se západním novinářským fortlem. Věcná škoda, říká si, že tuhle knížku nemáme v češtině. Jak ta by nám našeho kardinála přiblížila! Lidsky, občansky, politicky, teologicky.

Sám mám s kardinálem Vlkem zkušenost nejen novinářskou. Někdy v roce 1994 jsem si sepsal na papír formátu A 4 své tehdejší výhrady na adresu našeho episkopátu a poslal jsem mu to. Pozval mě – a během dvouhodinového rozhovoru jsme probírali mé steský bod po bodě. Civilně a otevírně. Něco uznal – a vysvětlil. Něco vysvětlil – a já vzal výhradu zpět. Od té doby ho vnímám jinak než předtím. Něco jsem od něho pochytily. Nevím, zda by to autorizoval, ale řekl bych to takto: Buď to půjde po dobrém, anebo to nepůjde.

Všichni jsme byli po listopadu 1989 v jistém smyslu začátečníky, i on. Za těch pár let vyzrál v komunikátora, který dnes nemá v episkopátu rovného. Možná i v celé církvi. Máme talentované mladší, někteří ho předčí brilantností, ale obdrží se k publiku tak či onak vybraněmu, tedy „ke svým“. Kardinál Vlk dovede mluvit ke komukoli. Svědčí o tom i tato knížka.

Petr Příhoda

MLV
PRŮVODCE PO
KŘESŤANSKÉ

IKONOGRAFII

Hmyz

Vedle včel, které jsou oblíbeným námětem výtvarného umění, se v ikonografii setkáváme i s ostatními drobnými hmyzem. Zejména na obrazech nizozemských mistrů z 16. a 17. století se vyskytují různé druhy hmyzu se symbolickým významem.

Motýl, též se rodící z kukly, byl antickými autory považován za symbol duše, která se osvobozuje od těla, proto se zejména v helénismu objevuje na stěnách hrobovek. S motýly křídly bývají zobrazovány některé bájně bytosti jako Psýché, Hóry, Zefýros či Hypnos. Noční můra byla spojována s nočním hrůzným snem a běsem.

Podle Basila Velikého (Hexameron VIII 8, PG 29, sl. 184) motýl symbolizoval Kristovo zmrtvýchvstání. Proto ho občas nalezneme na obrazech Madon, rajskeých zahrad i na útku do Egypta. V druhé polovině 18. století zejména rakouští malíři (D. Gran, F. A. Maulbertsch) se oblíben malovali anděly s motýly křídly. Motýl se stal oblíbeným motivem na náhrobcích také v 19. století.

Moucha a jí příbuzné druhy patří k neoblíbenému hmyzu. V kulturách Východu byly vílelím zla, nemoci, nestoudnosti a zhouby, jak víme i z knihy proroka Izaiáš (7,18): „V onen den hvízdem přivolá Hospodin mouchy z del-

féky egyptské.“ Mouchami jsou v tomto případě myšleni egyptští vojáci. Za boha much byl považován pelištejský Belzebub či semitský Bál. Přívlastek „zahaně much“ byl dáván v řecké mytologii Diovi nebo Herkulovi. V patristické literatuře symbolizuje moucha kacíře. Takový význam má pravděpodobně moucha na obrazech Madon (např. C. Crivelli, Madona, sbírka Baschova v New Yorku), kde její antitezí tvoří stehlék – symbol Kristova utrpení a zdraví. Vedle toho jistě není zanedbatelný iluzivní efekt, neboť moucha bývá zobrazena v prvním obrazovém plánu.

Vosa byla považována (v antické literatuře Aelianus) za nejrychlejší hmyz, neboť se údajně zrodila z mouchy mrtvého koně. Jako symbol zamilovanosti (řeční o upadnutí do vosho hřízda) se objevuje poletující vosa u hlavy Marce a Venuše na obraze Sandra Botticelliho v londýnské National Gallery. Zde jde zřejmě o narážku na lásku Giuliana Medici k Simonettě Vespucci, v jejímž rodném erbu byly vosa.

Mravence má veskrze pozitivní symboliku. Jiu Rekú a Římanů platil za symbol pile, moudrosti a pracovitosti, proto doprovázel bohyň hojnosti Ceres. Tato symbolika přejímá také Starý zákon. V knize Přísloví (6, 6–8) je mravenec jmenován mezi čtyřmi nejmenšími moudrými tvory na světě: „Jdi k mravenci, lenochu, dívej se, jak žije, ať zmoudříš. Ač nemá žádného vůdce, dozorce či vládce, opatřuje si v létě pokrm, o žních sklízí svou potravu.“

Fysiologus (cap. 12), Pseudo-Epiphanius (Physiologus, PG 43, sl. 530) a Pseudo-Hugo od Sv. Viktora (De bestiis II 29, Pl. 177, sl. 75) píší, že mravenec má tyto vlastnosti: Musí sbírat potravu sám za sebe, čímž může poskytnout příklad početným pannám; každé rmo, jež sebral, rozkousne na dva kusy, aby nemohlo vzklíci, podobně Starý Zákon musíme chápat „v Duchu“, nikoliv jako literu. Mravenec neshromažďuje ječmen, ale pšenici, tak i církve má rozlišit mezi pravověrným a kacířem. Sv. Augustin považoval mravence za symbol křesťanské víry.

Jan Royt

Karlovarský festival dvaatřicetiletý

Již jen pár dnů zbývá do okamžiku, kdy zbrusu nová znělka Mezinárodního filmového festivalu, jejímž autorem je čerstvý oscarový šampion J. Svěrák, zahájí letošní ročník, který proběhne ve dnech 4. až 12. července.

Do K. Varu se letos po právu vrací kategorie A, kterou Mezinárodní unie producentů FIAPF naposledy dvakrát udělila pražskému „trupodníkovi“. Pořádající Nadace Film Festival K. Vary v čele se svým prezidentem J. Bartoškou měla letos i podstatně menší starosti s finančním krytím, neboť kromě státu, který se na rozpočtu podílí zhruba 11 %, a města Karlovy Vary, jež přispívá 2 %, se však objevili movití sponzoři – Chemapola a Philip Morris –, kteří se podělí o zbývající náklady.

Programová ředitelka PhDr. E. Zaoralová měla tedy více možností soustředit se na výběr a získávání filmů. Hlavním bodem festivalu jsou dvě oficiální soutěže, a to v oblasti celovečerních filmů a dokumentů. Kromě této dominanty jsou velmi zajímavé nesoutěžní sekce: „Horizonty“ nabídnou atraktivní předpremiéry a ukázky z jiných světových festivalů. „Jiný pohled“ obsahuje tzv. nezávislé filmové experimenty podobné jako „Forum nezávislých“. „Na východ od Západu“ má za cíl seznámit s filmovou produkcí postsocialistických zemí a název bloku „Nový český film“ je snad dostatečně výmluvný.

Na letošním karlovarském festivalu bude předvedena řada filmových retrospektiv tvůrců (M. Forman A. Sokurov, J. Epstein, N. Broomfield, A. Hackenschmidt či dílo bratra Marxů). Nelze opomenout ani retrospektivu „Australské film 1975 – 95“.

Z konkrétních titulů se mohou návštěvníci těšit např. na Schnabelovo životopisné drama *Basquiat* s D. Bowlem v roli A. Warhola či snímek *Fargo* bratří Coenových, který je čerstvým nositelem Oscara za nejlepší scénář. Pozornost na sebe potají dila dvou kulturních režisérů Ztracená dálnice (D. Lynch) a novinka W. Allena *Všichni hrají* Mlhu té, v níž kromě autora účinkují např. J. Robertová, A. Alda, G. Hawsová.

A jsme u kořene každého z festivalů – hosté. Kromě amerického režiséra českého původu M. Formana, který převzme Zlatý slon za umělecký přínos světovému filmu, by měli přijet herci K. M. Brandauer, P. Richard, C. Rich, A. Mueller-

Stahl a držitel dvou Oscarů Jason Robards (Všichni prezidentovi muži, Julia). Z osobností, které se zúčastní projektu svého filmu, jmenujme například J. Wrighta, představitele titulní role filmu *Basquiat*, a S. Hayek, hlavního představitele snímku *Jen blázní spěchají* (Fools Rush in).

Ke každému festivalu patří neodmyslitelné ceny. Režisér vítězného celovečerního snímku získá Křstálový glóbus a spolu s ním si odnese šek na dvacet tisíc amerických dolarů. Dále bude udělena Cena za nejlepší dokumentární film (5 tis. USD), Zvláštní cena poroty (10 tis. USD) a Cena ekumenické poroty, která ocení film s hlubším obsahovým poselstvím a širším duchovním rozměrem.

Členy Hlavní festivalové poroty jsou např. režisér R. Wise (tvůrce oscarové *West Side Story*), M. Ondříček, M. Lásica, P. Kohout, belgický režisér A. Delvaux, americká herečka E. Burstynová (držitelka Oscara za film *Alice* už tady nebydlí) či španělský režisér M. Barruso.

V Ekumenické porotě letos zasedne belgický kritik G. Convents, redaktor ČT M. Otřásl, dánský filmový teoretik B. Torp Pedersen, filmová kritička L. Doularidzeová z Gruzie a autor článků. Sekretářem Ekumenické poroty je J. Eliáš.

Festival přináší rovněž řadu doprovodných akcí. Za všechny jmenuji alespoň Mezinárodní seminář k distribuci evropských filmů a kulatý stůl „Zamyšlení nad vývojem současné filmové tvorby“, který připravila Ekumenická porota ve spolupráci s editorkou ČT J. Hyklovou na odpovědně 9. července. Besedovat budou např. Z. Svěrák, dramaturg V. Šašek, producent J. Ježek, ředitel Cinemartu J. Jirá, V. Just a Č. Kopecný, producent ČT. Modernitě bude redaktor ČRo V. Kroc. O den dříve přijede do K. Varu na setkání s Ekumenickou porotou i plzeňský biskup F. Radkovský. Hlavním průvodcem na karlovarských večerech bude M. Eben. Česká televize bude vysílat „Karlovarské vteřiny“ – shrnutí toho nejzajímavějšího za uplynulý den.

Milan Šimáček

EBENŮV JEREMIAS VE SVATOVÍTSKÉ KATEDRÁLE

Biblické texty spojené s postavou proroka Jeremjáše se staly silnou inspirací hudebních skladatelů už od doby baroka. Víc než o vlastní knize Jeremjáš to platí o Pláči, jehož autorství bývá prorokovi připisováno. Žal nad zkázou Jeruzaléma, kajené vědomí vlastních vin i nezlonná víra v Hospodina v pomoc našly v dějinách hudby odraz v řadě skladeb, ve kterých se básnická síla textu spojuje se stejně strhujícím účinkem hudebního zpracování. S jedním z přesvědčivých příkladů jsme se setkali i v průběhu letošního Pražského jara. Německý soubor Musica Antiqua Köln při svém vystoupení ve Španělském sále s úspěchem provedl mj. *Lamentationes Jeremiae Prophetae*, dílo dnes znovu objeveného Jana Dismase Zelenky, který začíná být právem považován za největšího českého barokního skladatele.

V našem století se k jeremjášovským textům v úřci obrací především v klíčových historických okamžicích, kdy prožívají utrpení i naděje vlastního národa stejně hluboce jako kdysi biblický prorok. Tak vznikla např. v roce 1942 z pocitu soustrasti s utrpením evropských Židů za 2. světové války slavná Symfonie č. 1 „Jeremjáš“ Leonarda Bernsteina. V době 1. světové války se stejně téma odrazilo nejvýrazněji ne v hudbě, ale v jiném uměleckém žánru, v dramatu. Rakouský spisovatel Stefan Zweig v roce 1917, právě v době, kdy pod tíhou dojmů z celosvětového válečného požáru končí s tvorbou novoromantické poezie a obrací se k próze ovlivněné moderními filozofickými směry a psychoanalýzou, vydává básnické drama Jeremjáše a jeho Jeruzaléma a do příběhu aktuálně vkládá jak proklamaci touhy po míru, tak tehdy mladou vízu obnovení židovského státu. Drama bylo uvedeno v Curychu krátce po svém vzniku, ale během dalších let se proměnilo spíš v útvar knižní, v titul, připomínající častěji v dějinách literatury, a méně na jevišti.

Českému hudebnímu skladateli Petru Ebenovi se Zweigův Jeremias dostal do rukou krátce po skončení 2. světové války. Opět došlo k inspirativní konfrontaci tématu se zjištění čerstvých osobních prožitků. Hluboký etnický dojem přetvářel po čtyřicet let. Etické poselství „člověka stojícího zcela osamoceně proti všem“ a „netušení anticipace budoucnosti“ to byly hlavní „tematické východiska“ pro ty rysy dramatu, které na něj zapůsobily nejsilněji. Tak uvažl záměr vytvořit na Zweigův text církevní operu. Do Sametové revoluce však takové dílo nemělo žádnou perspektivu. K realizaci přikročil skladatel teprve v roce 1995 na výzvu Českého rozhlasu. To už měl za sebou několik opusů se starozákonní tematikou, Arii Ruth, varhanní cyklus Job i Biblické tance. Dokončení Jeremiaše bylo plánováno na rok 1998, ale naděje na uvedení ve Svatovítské katedrále v rámci letošního Pražského jara

a svatovojtěšského milénia práci na autorově operní prvotině uspišila.

Jeremias je nesporným vrcholem dosavadní duchovní tvorby Petra Ebena. Zweigovo drama si sám dějově i textově zhumil do pěti výjevů. Dva z nich jsou laděny komorně a jsou to dialogy proroka a jeho matky (tato postava je sice dílem spisovatelovy fantazie, ale je to ona žena, o které podle Pisma pravil k mláděmu Jeremjášovi Hospodin: „Dříve než jsem tě vytvořil v životě matky, znal jsem tě“). Další tři výjevy jsou hromadnými scénami, jsou to převážně rozhovory mezi titulním hrdinou a sborem. Dílo je psáno pro komorní nástrojové obsazení (smýčkový a dechový kvintet, trubka, trombon, bicí), v němž zvukově dominantní roli hraje typický „ebenovský“ nástroj, varhany. Skladatel však počítá i s rozšířenou instrumentací. Melodicky zajímavého účinku je dosaženo v těch pasážích, kde jde zpěvní linie zprvu proti orchestrálnímu doprovodu, jako by mu „protřečtila“, aby se s ním v konci fráze překvapivě „souhlasně“ spojila. Sola – s výjimkou bohatě zpracovaného titulního partu – jsou vedena recitativně; mohutným dojmem působí sborové scény (zejména v závěrečném obraze).

Otevřenou otázkou, která ale na kvalitách díla nic nemění, zůstává žánr díla. Petr Eben se vysloveně brání označení „oratorium“. Chápe Jeremiaše jako církevní operu, tedy formu, která se v moderní české hudbě doposud nevyskytla a jež ve své světové hudbě spjata především se jménem anglického skladatele Benjamin Britena. Upřímně řečeno, na první pohled i poslech však Jeremias jako oratorium působí. Formálně i strukturně. Pro dramatickou akci, třebaže prováděnou – jak je u církevních oper zvykem – v chrámovém prostředí, mnoho možností neskýtá. Rozhodně ne víc než třeba Dvořákova Svatá Ludmila, která také zůstává oratoriem, i když čas od času bývá nastudována jevištně.

Možná, že se na žánrových pochybnostech podepsala konkrétní inscenace, světová premiéra v provedení Opery Národního divadla v Praze v katedrále sv. Víta. Hudební nastudování pod taktovkou Bohumila Kulinského s vy-

Setkání s králem – sborová scéna ze 3. obrazu opery, v popředí na zemi Jeremias (I. Kusnjer), vpravo král Zedekia (M. Podskalský). Snímek Oldřich Pernica

nikajícím Ivanem Kusnjerem v hlavní roli a se spolehlivým pěveckým výkonem sboru za vedení sbormistra Milana Matěho působilo totiž mnohem přesvědčivěji než scénická realizace. Prostor pro ni byl zvolen za překřížením chrámových lodí. Polský výtvarník Andrzej Kreutz Majewski tu vystavěl patrovou konstrukci se symbolickými prvky koule (zeměkoule?) a zlomeného křídla (či palmy). Dekorace nese jasný rukopis polské scénografie; připomene např. výpravu Krzysztofa Pankiewicze k Shakespearovu Šnu noci svatojánské ve varšavském Novém divadle. Problémem je tu zvolená barva – zlatá. Sama o sobě zdáří ladě se svatovítským interiérem, zlatavě jsou však také kostýmy všech postav. Jednající osoby tak nejsou „okonturovány“ a ve výsledku se na pozadí dekorace dokonale ztrácejí jako armáda v maskovacích oděvech v přírodním terénu. Nejkrásnější scénický efekt poskytne stejně katedrála sama – když se v závěru rozzáří klenba jejího presbyteria jako „nebeský Jeruzalém“.

Premiéra zlata na scéně nezapomohla režisérů Josefu Prudkoví. Neevokovala ani dobu, ani situaci, jen předem obecně monumentalizovala, čímž dostávala inscenaci do přímého protikladu s přísnou věcností Ebenova hudebního výrazu. Pocit rozporu podtrhla také formální a ilustrativní choreografie Ireny Janovco-

vé, která např. v dialogích Jeremiaše a matky odsoudila balet jen k nevynalézavému převalování. Přítomnost chóru tu byla navíc vysloveně rušivá. Stíral se tím totiž rozdílní intimita a masovými scénami, což spolu s pohledem na část sboru, trvale staticky umístěnou v pravém rohu scény, jen přispívalo k dojmů rozehrávaného oratoria. V aranžmá bylo režii minimálně využito členění scény; patro zůstalo s výjimkou krátkého výstupu asyrských válečníků vyhrazeno pouze pro postavu vypravěče, která každý obraz uvádí.

Dramatičtější a přesvědčivější tak zapůsobila skladba sama. Ani nebylo třeba, aby ji různé komentáře uváděly do přímých „aktuálních“ souvislostí tu s pravými a nepravými proroky dneška, tu s osobností sv. Vojtěcha, tu s problematikou nuceného vysídlování v nedávných dějinách. Poselství díla není zdaleka tak „jediné“. Je hlubší a všepřátelší. Hovoří o věčné potii „svatou cestou našeho soužení... domů k Bohu“ a textovými i hudebními zdůrazněními právě této ideje Petr Eben Zweigovu předlohu významně posunul. Není vyloučeno, že v ryze koncertním provedení s možností dokonalé vnitřní koncentrace na své posilující poselství by Jeremias vyzníval ještě účinněji.

Jaroslav Šomeš

Víra neumírá na protivenství, ale na útěk před ním

Gerhard Ebeling: Podstata křesťanské víry. Z německého originálu *Das Wesen des christlichen Glaubens* přeložil O. A. Fimda. Praha, Oikumené 1996. 159 str.

Kniha G. Ebelinga Podstata křesťanské víry k nám uvádí významného představitele druhé generace evangelické teologie našeho století. K té první můžeme přičíst Ebelingova učitele z Marburgu R. Bultmanna, ale též K. Bartha či D. Bonhoeffera. Ebelingova kniha se pokouší proniknout k tajemství víry z několika perspektiv prostřednictvím tematických okruhů, podle nichž jsou členěny jednotlivé kapitoly. Autor se snaží víru přivést k věcné zřetelnosti porozumění. Na začátku knihy se Ebeling odvolává na jiného významného evangelického teologa Adolfa von Harnacka (česky Dějiny dogmatu) a na název jeho knihy Podstata křesťanství. Důvod, proč Ebeling volí raději název Podstata křesťanské víry, a ne pouze křesťanství, ukazuje na vnitřní vazbu křesťanství a víry. Jak říká v úvodu, dějiny samotného slova víra svědčí o tom, že se nejedná o nějaký obecně náboženský pojem, ale o pojem významově svázaný pouze s křesťanstvím. Křesťanská víra není nějaká speciální víra, nýbrž víra veskrze. Z této skutečnosti odvozuje autor další důsledek: je-li víra spojena s křesťanstvím, pak je víra bytostně a přednostně vírou v Krista.

Dalším nezbytným rysem, který souvisí se způsobem výkladu, jak jej Ebeling rozvíjí, je dějinnost víry nikoli ve smyslu moderního historismu, ale ve smyslu dění víry. S tím souvisí spjatost víry s tradicí. V této souvislosti uvádí Ebeling na pravou míru konvenční povědomí o protestantské zásadě „sola Scriptura“ neboli „toliko Písmo“. Toto do hesla pokleslé sousoví znamená důraz na neanonymnost předávání víry,

na okolnost, že víra vznikla z ústního slova. Častým pokušením je vykládat tuto zásadu jako odvolávání se na bibli, jako na něco definitivního, pouze normativního a především nenabízejícího se k dalšímu výkladu. Kolem výkladu tohoto reformačního principu rotuje Ebeling několikrát. Ono „pouze“ je podle Ebelinga možné pochopit jen tehdy, když víme, co tato vylučovací (v textu je chybný překlad vylučná) částice odsouvá do pozadí. Jinými slovy neexistuje závaznější svědectví víry než to, které se odvolává na Písmo a jím se pomáhá. Ebeling upozorňuje i na rozpor tohoto principu, jenž je z katolické strany často uváděn, a přiznává mu oprávněnost. Uznáme-li totiž základní Písmem, uznáme tím také platnost jednoho rozhodnutí církve. Jinými slovy zásada „toliko Písmo“ paradoxně přitáhává katolickému principu tradice. Podle Ebelinga však nastal nastolením reformace velký přelom ve výkladu Pisma tím, že se výklad stal kritickým k sobě samému.

Radoní kapitole se víne otázka po vztahu Starého a Nového zákona. Skutečnost, že obě smlouvy byly spojeny do jedné kanonické knihy, nelze brát jako samozřejmost a Ebeling tuto okolnost na stránkách své knihy ukazuje jako velmi vzrušující. Křesťanské přijetí Starého zákona do kanonického souboru Pisma spočívá v přesvědčení, že se Starý zákon váže ke Kristu. Na Ježíši Kristu jako svědkovi víry ukazuje Ebeling úzkou spjatost Ježíše a víry. Víra je bytostně odkázána na Ježíše. Bez něj není víra vírou. K silným pasážím Ebelingovy knihy patří odstavce věnované Boží přítomnosti ve smyslu Božího panování. „Mluvit o Božím panování znamená v starozákonním chápání mluvit o Božím příchodu. Boží příchod je způsob, jímž si Bůh

zjednávat platnost.“ S tématem příchodu souvisí Ebelingem rozvíjené téma Boží blízkosti.

V každé z patnácti kapitol – a jedné dodatkové – staví Ebeling otázku víry do jiného světla, v každé kapitole je nastaven jiný úhel pohledu, každá kapitola prostřednictvím obměny tématu ukazuje víru z jiné stránky; víra nestojí a nepadá jen s Ježíšem Kristem, stojí a padá zejména s Ježíšovým vzkříšením z mrtvých. „Ve víře ve Vzkříšení přichází k výrazu víra v Ježíše vůbec.“ Nebo na jiném místě: „Věřit v Ježíše a věřit v něj jako ve zmiř vých stálého je jedno a totéž.“

Ebeling často vymaňuje spojení jako například „Bůh je“ z moci konvenční představ a vpojuje tato vyjádření do nečekaných souvislostí, jako je tomu v pasážích ukazujících víru jako moc otevírající budoucnost. Jiným takovým tématem je téma Božího slova, které můžeme mít jen „v zastínění, nevlastní, zastíne podobě, totiž v lidském slově“. A je to opět toto Slovo otevírající život budoucnosti.

Ebeling spojuje víru se slovy, která ve své významové setřelosti vnukají představu zcela jinou, než s jakou tato slova spojuje autor. Spojením slov víra a moc ukazuje, jak Boží všemoc prolomuje nouzi bezmocného člověka tím, že mu otevírá moc víry. Tedy víra jako moc, která otáčí život člověka z bezmoci a spletenosti do každodenního pachtění směrem ke svobodě. Jednou z předností této knihy je to, že postrádá neorčitě esejistický způsob rozvíjení tématu. Ukazuje se to například v tom, s jakou věcností se autor opírá o zjištění, že románské jazyky přešly pro vyjádření významu kostel a církve novozákonní slovo znamenající původně povolání ve smyslu shromáždění rekklesiá, zatímco germán-

ské jazyky si po přijetí křesťanství ariánského vyznání vypůjčily pro oba stejné významy jiné řecké slovo, odvozené však od Pána (kyriakon). Na tomto pudory su, který není pudorysni pouze jazykovým, ale také dějinným pak rozvíjí Ebeling pojetí církve ve smyslu povolání k víře.

Znesamozřejměování všeho, co s vírou souvisí, patří k základní tonině tohoto Ebelingova díla; v tom připomíná jiného myslitele – P. Wusta. Zejména v důrazu na vzájemnou odkázanost víry a nevěry, což stupňuje odpovědnost člověka, který z obou polů nechá v sobě převládnout. Ohrožení či zpochybnutí víry není něco čistě vnějšího, například ve formě ostré, protináboženské represe, již jsme byli vystaveni několik desetiletí. Naopak, ohrožení i pochyby patří k vnitřnímu ustrojení víry. Je to právě pochybování, co víře udílí dynamiku, pohyb, napětí a v neposlední řadě i sílu. Kdybychom tato tvrzení nepřijali, znamenalo by to, že víru chápeme pouze jako jednorázový akt. Ze skutečnosti toho, že nevěra doprovází víru, že obe k sobě patří jako rub a líc, můžeme odvodit, že víra je vznikání, dění. Neboli, řečeno s Ebelingem, víra může být jen na tom místě, kde přemáhá nevěru. Z přemáhání nevěry pramení síla víry.

S řadou tvzení z Ebelingovy knihy se nemusí čtenář ztotožnit. V každém případě by nemělo vědomí konfesní přehrady zabarvovat čtení knihy. Sám věcný styl tohoto díla spíše nabádá přistupovat se stejnou mírou věcnosti k jejímu čtení, což znamená, že-li to opravdové čtení hodné toho jména, pochopit co nejhlubší síť souvislostí, jež autor nastolil. Jak říká v závěru své knihy: „Nebot to, co se zdá být krizí řeči Božího slova, je ve skutečnosti naše vlastní krize řeči.“

Michal Janata

Slova volný čas a dovolená v Bibli ne nacházíme, ani pojem služební doby nebo pracovního roku. Bible ale hovoří například o sabatu a odpočinku u Boha, o době zotavení, která má vlastní náboženskou dimenzi.

Den odpočinku

Příkazní o svátečním dnu (sabat) v Deuteru je nám předáno ve dvou pojetích lišících se zdůvodněním příkazu.

Podle knihy Exodus se pracovní klid o sabatu zdůvodňuje dílem stvoření. Bůh sám si v návaznosti na něj dopřál odpočinek (Ex 20,8-11). Den odpočinku připomíná člověku Stvořitele celého světa a způsob jeho jednání.

Pojetí v Deuteronomiu zdůvodňuje klid svátečního dne osvobozením z Egypta (Dt 5,12-15). Den odpočinku je vzpomínkou na toto vykoupění z otroctví. Ježíš provokuje mnoho zbožných lidí své doby, když vidí smysl sabatu v tom, že člověk v tento den prožívá záchranu – spásu. Příznačně to znázorňuje na zázracích uzdravení, které koná právě v den sváteční (např. Lk 6,6-11; 13,10-17; 14,1-6). Aktualizuje již ve Starém zákoně obsažené přesvědčení, že den odpočinku má připomínat osvobozující a záchranné Boží působení.

„Dopřává mi odpočívání na travnatých nivách“

Nám tak důvěrně známý Žalm 23 spojuje téma zotavení s obrazem dobrého pastýře, jenž vodí stádo, unavené touláním po stepi, ke klidnému místu, kde je voda a čerstvá tráva (Ž 23,2). Jaká naděje se s tím může pro trpící a vyčerpané křesťany spojit, to ukazuje Zjevení Janovo, které tento obraz opět přijímá a vztahuje na Ježíše – on jednou naplní veškerou touhu po zotavení. „Beránek, který je před trůnem, je bude pást a povede je k pramenům vod života. A Bůh jim setře každou slzu z očí.“ (Zj 7,17).

„Trochu si odpočítejte!“

Učedníci, unavení po svém prvním rozeslání, se vraceli k Ježíšovi. S únavou se u nich spojuje ořes a smutek ze zavraždění Jana

Volný čas a zotavení z hlediska Bible

Křtitele. Navíc jsou ještě obtěžováni tím, že hned po jejich návratu přichází a odchází tolik lidí, že nemají ani čas se najíst. Ježíš je pozve: „Pojďte, vy sami stranou na pusté místo a trochu si odpočítejte!“ (Mk 6,31). Moc odpočinku se jim ovšem nedostane, neboť jsou brzy opět obklopeni velkým množstvím lidí. Následující zázračné nasycení lidí, kdy Ježíš použije své učedníky jako spolupracovníky, názorně ukazuje, že soucit s druhými má přednost před vlastním zotavením. Ale učedníci a učednice, kteří jdou za Ježíšem a dají se jím vzít do služby, určitě sami nevyjdou zkrátka.

„Pojďte ke mně všichni, kdo se namáháte a jste obtíženi břemeny!“

Ježíš adresuje toto pozvání bez omezení všem, kteří zevně nebo v nitru mají nést těžká břemena a jsou až k vyčerpání unaveni, a slibuje jim: „Já vám dám odpočinek!“ (Mt 11,28). Při tomto pozvání si vzpomene na to místo v Matoušově evangeliu, kde je Ježíš jat soucitem s lidmi, „kteří byli vysílení a sklesli jako ovce bez pastýře“ (Mt 9,36). Nenabízí nějaký zotavovací program, nýbrž osobní setkání. V hlubokém smyslu, a nejen na chvíli, u něho vyčerpaní lidé nacházejí klid pro své duše (Mt 11,29), předluchu spocínutí, které jim jednou vynahradí všechny námahy života (Zj 14,13).

Do země jeho odpočínutí

Žalm 95, otevírající církevní modlitbu hodín, připomíná strastiplnou cestu Izraele pouští do zaslíbené země. Ta se označuje za Boží místo odpočínutí, za „zemí mého odpočínutí“ (Ž 95,11). Ne země jako taková bude po strastech na poušti místem zotavení, nýbrž země, pokud se v ní usídí i Bůh, zvláště ve svém svatostánku (srov. Ž 132,14). Tohoto žalmu

se znovu chopí list Židům a smělým způsobem ho aktualizuje (Žd 3,7-4,13). „Země jeho odpočínutí“ leží ještě před námi. Je to nebeské místo odpočinku, kde budeme nejen odpočívat, ale kde budeme i bydlet a najdeme domov. Je to místo, kde přebývá sám Bůh a je lidem nablízku. Tam má Boží lid „pravý sobotní odpočinek“ teprve před sebou (Žd 4,9). Ježíš nám tuto zemi přislíbil, na té cestě nás předešel. Při jeho následování se mění naše životní cesty a také všechny pouštní trasy v cestu do zaslíbené země. Místa odpočinku

Jan Joest vum Kalkar (1445/60-1519)
Kristus a Samaritánka

na této cestě nám už nyní dávají její předluchu. List Židům vášnivě apeluje, abychom se ve více v zaslíbení neunavili: „Sferte se, aby o někom z vás neplatilo, že v čase, dokud zaslíbení trvá, proměškal vstup do Božího odpočínutí“ (Žd 4,1).

To, že má zotavení náboženskou dimenzi, můžeme poznat i ze Skutků apoštolů, a to z misijní Petrovy řeči na chrámovém nádvoří po uzdravení ochmuřelého. Končí výzvou ke změně smýšlení, aby přišel „čas Hospodinův, čas odpočínutí“. Ten čas spadá vjedno s časem, kdy „bude všechno nové“, čímž se myslí obnovení pravých vztahů s Bohem. Tento čas definitivně nastane s druhým příchodem Ježíše (Sk 3,20-21). Příklon k Pánu má za následek, že se člověk dalekosáhle zotaví a znovu může nadechnout.

■ ■ ■

Těchto pár biblických úryvků snad stačí, abychom mohli vyvodit dva závěry:

1. K zotavení nás vedou nejen aktivity ve volném čase, sport a cestování a dovolené, ale ve smyslu Bible rovněž a zvláštním způsobem vzpomínka na Boha, vnitřní vnímání jeho přítomnosti a také to, že se necháme pozvat jako Ježíšovi učedníci: Pojďte a trochu si odpočítejte! Známe místo z Písma „Ne jenom chlebem žije člověk, ale každým slovem, které vychází z Božích úst“ (Mt 4,4; srov. Dt 8,3), se dá obměnit: Nejen volným časem a dovolenou se člověk zotaví. Boží slovo (jme) přesvědčení, že ho můžeme vnímat jako osobní oslovení v Písmu svatém) nepotřebujeme jen k životu, ale i k zotavení.

2. V koncentraci na výkon, jemuž jsme často bez ustání vystaveni, a pod břemenem prací a starostí, které nás často hrozi zdrtit, se hlásí nejen touha po fyzickém a duševním zotavení, ale i hlubší touha po nadechnutí se u Boha. Pozitivní zážitky volného času, obnovení sil celé bytostí, obšťastňující prožívání společenských vztahů, slavení, nebo dojmy z jízdy na dovolenou, to všechno si můžeme rovněž vysvětlit jako předluchu a předchůl přicházející doby spásy.

Martin Hasitschka, SJ
Jezci 2/1995, Přel. M.K.

PO TŘETÍ PAPEŽOVĚ NÁVŠTĚVĚ

Jednota všech křesťanských církví u nás se stala jedním z témat papežovy návštěvy, jak je patrné i z řady komentářů. Již na letišti při příchodu připomněl Jan Pavel II., že ti, kdo se drží Bible, slova Božího, se nemohou nesekat s tradicí církve římské, a pozval církev u nás na ekumenické shromáždění.

Evangelický týdeník

Ekumenické shromáždění v pražské katedrále odpoledne v neděli Cantate (27. 4.) bylo významnou událostí církevních i národních dějin. Po kázání biskupa Slezské evang. církve a v. V. Volného přivítal předseda Ekumenické rady, syn. senior Pavel Smetana, Jana Pavla II. jako bratra v Kristu, což bylo stvrzeno pozdravením pokojem. Křesťané církví z Čech a Moravy se tu sešli ke zpěvu písní, které národ potvrdil s reformačním dědictvím, ke slyšení slova Božího a k přímlovým modlitbám, jak po staletí zaznívaly na příkoří, kterých se církví tehdy dostávalo. Což se ale zamyslet nad příčinami, které všechny tyto odporce k onomu protínáskému postoji vedly? Nebyly to dřívější události, činy a postoje naší vlastní církve, od nichž se ale v nedávné době Svatý otec i naši biskupové distancovali a za které se opakovaně omluvili? A nemělo by toto uznání vlastních chyb zahrnovat i to, že přiznáme svým bližním, které jsme pohoršili, jejich právo se pohoršit? Chovali-li jsme se nesprávně, nemu-

žeme mít za zlé lidem, že nás za toto jednání odsoudí a nedůvěřují-li nám. Je dokonce velmi pravděpodobné, že nás odsoudí právě ti, kteří stojí morálně nejvýše. Rekl bych proto, že nemá smysl dnes soudit, co který prvorepublikový politik, spisovatel a jiný intelektuál řekl dobře či špatně – to soudí náš Pán, který zna pohrůtky. Spíše se chvejme tak, aby ti, jejichž postojů a názorů si vážíme, se nemuseli nad naším jednáním pohoršovat. Uvědomme si, že právě „protikatolická“ první republika vychovala velké kněžské i laické osobnosti jako Kajpr, Kulhá, Braito, Fuchs, Urban, Beran... které naši církev tak dobře připravila na následující období komunistického útlaku.

Katoličtí bratři vyšli celým uspořádáním bohoslužeb vstří svém „odděleným bratřím“. Papežovy modlitby k sv. Václavovi a sv. Vojtěchovi nebyly zahrnuty přímo do ekumenických bohoslužeb, nezpívaly se písně ke svatým. Papežovy prosby za odpuštění při jeho návštěvě před dvěma roky se promítly do života katolické církve u nás. Plzeňský biskup F. Radkovský požádal o odpuštění na setkání potomků emigrantů pro víru na shromáždění u Salvátora loni. Stejně tak učinil při ekumenickém shromáždění v Rokycanech, které v katolickém kostele vzpomnělo 600 let od narození mistra Jana z Rokycany.

Je nyní na české „nekatolické“ ekumeně, aby na tato slova odpověděla. Je třeba osvobo-

dit se od nedůvěry, nakupené staletími utrpení a diskriminací, jež některé projevy i dnes připomínají, a vsadit vše na Krista a Ducha svatého. V této svobodě víry je na nás vyznat, že jsme členem římské církve v minulosti nebyli vždy hrady a sestrami. Oběti fanatismu husitů se stávali mnozí, zejména kláštery a členové řádů. Až sektářská samospravedlnost některých představitelů Bratří v 16. století bránila hledání jednoty husitů a Bratří, případně s Římem, jak to pocítil bolesně Jan Augusta. Za Rakouska-Uherska a za první republiky jsme povýšeni spojovali evangelistů s češtinou, vylučující vědomě nebo nevědomě katolíky z národního společenství, reformovaní tvrdě vytýkali Palackému jeho účasť na oslavách založení pražského biskupství. Husovu postavu jsme zneužívali proti katolické církvi nejednou v boji národním a politickém, přehlížejíce duchovní podstatu Husova zápasu. Je mnoho toho, co je třeba zvážiti nově, zamyslet se nad tím v pokání, abychom mohli učinit další kroky na cestě k společné eucharistii a k pravé jednotě.

Pravá jednota, které se nadějeme, bude jímá než jednota, kterou Řím promazoval v křesťanských válkách 15. a 16. století, zejména v době Jiříka z Poděbrad a mistra Jana Rokycany. Ohněma na jednotě záleželo, jak svědčí mimo jiné i ta skutečnost, že jsou oba pochováni v katolických chrámech. Král Jiří v katedrále, mistr Jan v Týně. Tehdy křesťanské pojetí jednoty těžce dolehlo na náš národ a v následujících stoletích vážně ohrozilo jeho státní existenci. Jednota, ke které se pod svrchovaností Kristovou hlásíme, ke které vyhlížíme v naději, za kterou se modlíme, k níž byly položeny základy samým Pánem církve, je jednota v pravdě, v lásce, ve službě a oběti. Nelze ji nastolit žádnou morální strategií. To je výrazné svědectví našich dějin.

Pravá jednota v Kristu se může stát integrujícím pojítkem nejen křesťanů i všech občanů toužících po pravdě a lásce, a těch není málo, ale i pojištěm, které přesahuje naše hranice. Vojtěchovo jubileum nám tuto nezastupitelnou integrující roli jednoty křesťanské církve v Evropě připomnělo. Bez jedné, svaté, apoštolské, katolické (obecné) církve, kterou před vysluhování večere Páně vyznávají římská katolická, pravoslavná i členové jiných církví, by Evropa nebyla Evropa.

Josef Smolík

Převzat z Evangelického týdeníku – Křesťanské jiskry 1997

Katolický dluh vůči Karlu Čapkoví...

Perspektivy 10/1996, 3/1997, 5/1997

Co s lidmi jako K. Čapek, T. G. Masaryk a další, co se Sokoly, skauty a vůbec s celou první republikou? Jejich morální hodnoty si oceňujeme, ale většinou je kvůli protikatolickému postoji odsuzujeme a trpce si stěžujeme na příkoří, kterých se církví tehdy dostávalo. Což se ale zamyslet nad příčinami, které všechny tyto odporce k onomu protínáskému postoji vedly? Nebyly to dřívější události, činy a postoje naší vlastní církve, od nichž se ale v nedávné době Svatý otec i naši biskupové distancovali a za které se opakovaně omluvili? A nemělo by toto uznání vlastních chyb zahrnovat i to, že přiznáme svým bližním, které jsme pohoršili, jejich právo se pohoršit? Chovali-li jsme se nesprávně, nemu-

žeme mít za zlé lidem, že nás za toto jednání odsoudí a nedůvěřují-li nám. Je dokonce velmi pravděpodobné, že nás odsoudí právě ti, kteří stojí morálně nejvýše. Rekl bych proto, že nemá smysl dnes soudit, co který prvorepublikový politik, spisovatel a jiný intelektuál řekl dobře či špatně – to soudí náš Pán, který zna pohrůtky. Spíše se chvejme tak, aby ti, jejichž postojů a názorů si vážíme, se nemuseli nad naším jednáním pohoršovat. Uvědomme si, že právě „protikatolická“ první republika vychovala velké kněžské i laické osobnosti jako Kajpr, Kulhá, Braito, Fuchs, Urban, Beran... které naši církev tak dobře připravila na následující období komunistického útlaku.

Ing. Ondřej Fischer, Praha

UNIVERSUM

Vyšlo 24. číslo UNIVERSA, revue přírodovědecké a technické sekce ČKA. V obsahu dominuje pět článků o pojetí pravdy ve vědě, filozofii a teologii – autoři: fyzik J. Langer, biolog K. Beneš, filozofové J. Sokol a K. Říha, SJ a teolog J. B. Souček (z dřívějších publikací). Odborný příspěvek je věnován fotosyntéze (M. Havránek), recenze knihy S. Weinberga Snění o finální teorii, J. D. Barrowa Teorie všeho (obě nedávno vyšly česky) a polského biskupa J. Zycinského Trzy kultury (o syntéze myšlení přírodovědeckého, humanitního a náboženského; překlad se připravuje). To vše je předznamenáno překladem pražské přednášky Američana W. E. Carrolla Redukcionismus a konflikt mezi vědou a náboženstvím. – UNIVERSUM lze dostat v nakladatelství CES-TA, Vymazalova 4, 615 00 Brno (i starší čísla po 12 Kč) a ve vybraných knihkupectvích. Od letoška stojí číslo 18 Kč. VF

PERSPEKTIVY

příloha Katolického týdeníku

Odpovědný redaktor: Jaroslav Šubr

Redakční rada:

Květoslava Neradová, Oto Mádr,
Petr Kolář, SJ, Odilo Štampach, OP,
Petr Přihoda, Václav Frei,
Jaroslav Jed (předseda), Josef Gabriel,
Zdeněk Jančařík, SDB,
Miloš Doležal, Václav Dvořák,
Tomáš Machula

Adresa redakce:

Londýnská 44, 120 00 Praha 2-Vinohrady
tel. 24 25 03 95, linka 24

Fotosazba Pavel Vodička

Výběr z Perspektiv v Braillově slepec-kém písmu lze objednat na adrese: David Nebeský, Knihovna pro nevidomé a těžce zrakově postižené, Platněská 2, 110 00 Praha 1. Tel. 24 81 02 42, linka 166

Nevyžádané rukopisy se nevracejí!